

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

***“...även den anhöriga får dela på gärningsmannens
straff, men ute i samhället istället.”***

En kvalitativ innehållsanalys om anhöriga till våldsförbrytare.

SQ 4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

VT 2015

Författare: Caroline Dahlström och Fanny Söderlund

Handledare: Monica Larsson

Abstract

Titel: *“...även den anhöriga får dela på gärningsmannens straff, men ute i samhället istället.”*

- En kvalitativ innehållsanalys om anhöriga till våldsförbrytare.

Författare: Caroline Dahlström och Fanny Söderlund

Handledare: Monica Larsson

Nyckelord: anhöriga, våldsförbrytare, påverkan, roller

Vår studies syfte var att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Centralt för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen.

Resultat och analys byggde på en konventionell innehållsanalys av två bloggar författade av två mödrar vars söner begått mord. I vår studie har vi utgått ifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt och till stor del analyserat vårt material med hjälp av socialpsykologiska teorier.

Vårt resultat visade att de anhörigas livsvillkor försämras markant i samband med det begångna brottet, främst är det den psykiska hälsan som försämras men också relationerna som den anhörige har. Studiens resultat visar även att de anhöriga får nya roller i samband med det begångna brottet, de är till exempel inte längre bara mamma till en son utan nu också “mamma till en son på anstalt”. Dessa nya roller innebär stora påfrestningar för de båda mödrarna som ständigt måste anpassa sig beroende på vilket sammanhang de befinner sig i. De kan i samband med händelsen inte längre vara sig själva utan måste hela tiden förstå sig för att undvika att bli dömda och isolerade.

Förord

Vi vill först och främst tacka de två modiga mödrar som öppenhjärtligt i sina bloggar delat med sig av sina upplevelser i samband med det trauma som drabbat dem. Genom deras bloggar som de valt att skriva och offentligt publicera blev det möjligt för oss att genomföra denna studie och lyfta detta oerhört viktiga och outforskade ämne.

Vi vill vidare tacka vår handledare Monica Larsson, för det genuina engagemang och intresse som du visat i samband med vår studie. Dina tankar, synpunkter och din vägledning har varit väldigt uppskattad.

Tack!

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
1.1. Syfte och frågeställningar.....	7
1.2. Koppling till socialt arbete.....	7
1.3. Begreppsdefinition.....	8
1.4. Lagstiftning.....	9
1.4.1. <i>Stöd till anhöriga</i>	9
1.4.2. <i>Sekretess</i>	9
1.5. Disposition.....	10
1.6. Förförståelse.....	10
2. Tidigare forskning	11
2.1. En överblick av forskningsläget.....	12
2.1.1. <i>Om anhörigskap inom särskilt boende</i>	12
2.1.2. <i>Om hur mödrar påverkas av sitt barns kriminalitet</i>	13
2.1.3. <i>Om konsekvenserna för de anhöriga till allvarliga förbrytare</i>	14
2.2. Sammanfattande kommentarer.....	16
3. Teori	17
3.1. Stämplingsteori.....	18
3.2. Stigmatisering.....	18
3.3. Rollteori.....	20
3.4. Skam.....	21
3.5. Kristeori.....	22
4. Metod	24
4.1. Ansats.....	24
4.2. Litteratursökning.....	25
4.3. Urval.....	25
4.4. Etiska överväganden.....	27

4.5.	Analytiskt tillvägagångssätt.....	28
4.6.	Kvalitetsmått.....	31
4.7.	Metoddiskussion.....	32
4.8.	Arbetsfördelning.....	33
5.	Resultat och analys	34
5.1.	Presentation av författarna bakom bloggarna.....	35
5.2.	Om hur stödet ser ut för de anhöriga.....	35
5.3.	Om de nya roller som den anhöriga tvingas att anta.....	38
5.3.1.	<i>Om rollen som mamma till en son på anstalt.....</i>	38
5.3.2.	<i>Om att bemästra olika roller.....</i>	40
5.4.	Om hur de anhöriga påverkas.....	42
5.4.1.	Om straffet som även drabbar den anhörige.....	42
5.4.1.1.	<i>Skamkänslor.....</i>	42
5.4.1.2.	<i>Medskyldighet.....</i>	43
5.4.2.	Om förändrade livsvillkor.....	46
5.4.2.1.	<i>Ohälsa.....</i>	46
5.4.2.2.	<i>Relationer.....</i>	48
5.5.	Slutsatser.....	50
6.	Avslutande diskussion.....	51
7.	Referenser.....	53
8.	Bilagor	57
8.1.	Bilaga 1- Frågeguide.....	57

Prolog

“Det var inte bara sonens liv som förändrades efter att han huggit ihjäl kvinnan med en kniv, hela hans familj har drabbats av gärningen. Som att behöva städa ur sin sons lägenhet, säga upp telefonabonnemang och ställa av bilar, som om även han var död. Blickar på stan, samtal som tystnar när man kommer in i ett rum, telefonsamtal på natten där det är helt tyst i andra änden. Första veckan efter mordet hade 98 av mina vänner tagit bort mig som vän på Facebook. Lägg där till alla klivna känslor. Kärleken till sitt barn. Ilskan över det han gjort. Skammen inför omvärlden, över att vara en mördares mamma. Skulden över om det var något man hade kunnat göra för att förhindra”

1. Problemformulering

Den här studiens syfte är att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Centralt för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen.

Forskning kring stöd till anhöriga är något som blivit alltmer utbrett under de senaste åren, denna forskning har framförallt rört de anhöriga som på olika sätt vårdar någon i dennes närhet (Whitaker, 2008). De anhöriga till de människor som befinner sig inom rättsväsendet och kriminalvård är det betydligt tystare om. Den litteratur som vidrör denna grupp av anhöriga handlar framförallt om stöd till brottsoffers anhöriga, se exempelvis Socialstyrelsen (2012) om *brottsoffer och deras närstående*. Forskning kring de anhöriga till de dömda är eftersatt, den forskning som finns på området berör främst barn som har en förälder som sitter i fängelse och relationen mellan familj och kriminalitet, se exempelvis Björkhagen Thuresson (2009).

Om hur de anhöriga till våldsförbrytare påverkas talas det sällan om och skrivs det om än mer sällan men dessa anhöriga figurerar ständigt i media då någon i deras närhet gjort sig

skyldiga till ett allvarligt våldsbrott.

Den 24 mars i år störtade ett passagerarplan in i franska Alperna, bara dagar efter kraschen riktades misstankar mot andrepiloten för att medvetet ha störtat planet. Utan en färdig utredning gick media runtom i världen ut med andrepilotens namn och aktuella bostadsadress hos föräldrarna. Ex- flickvännen och familjemedlemmar till andrepiloten fick fly från sina hem på grund av det hat och den förföljelse som publiceringen medföljde (Larsson, 2015, 30 mars).

Att anhöriga sätts i fokus och drabbas på detta sätt finns det många exempel på. Det är inte heller ovanligt att föräldrar till en gärningsman blir skuldbelagda då deras barn begått ett brott.

Ett annat exempel är i från Sverige, då flera personer den 18 mars i år besköts inne på en restaurang på Hisingen i Göteborg, två personer avled och flera skadades (Flores, Littorin & Lagerwall, 2015, 19 mars). Det dröjde inte många timmar innan diskussionen om samhällsansvar kontra föräldraansvar var i full gång såväl i media som på sociala forum.

Föräldrar görs inte allt sällan till syndabockar då deras barn begått ett brott även då deras barn passerat en vuxen ålder samtidigt som föräldrar och andra anhöriga översköljs av hat och jagas av journalister, se exempelvis Condry (2007). De anhöriga till människor som begår allvarliga brott befinner sig således i en mycket utsatt situation.

När någon in ens närhet begår ett våldsbrott har tidigare forskning visat att den anhörigas hälsa drastiskt försämras, det ytrar sig till exempel genom hjärtsjukdomar, depression och självmordstankar, se exempelvis Hanrahan och Sturges (2011). Trots detta lämnas denna grupp av anhöriga vind för våg då de inte omfattas av det anhörigstöd som definieras i 5 kap 10§ Socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Denna grupp av anhöriga står således utan laglig rätt till stöd i samband med att de genomgår en kris.

År 2014 konstaterades 87 fall av dödligt våld i Sverige, med dödligt våld menas mord, dråp och misshandel med dödlig utgång. År 2013 fattades 1170 lagföringsbeslut gällande sexualbrott och 7510 gällande misshandel, vilket även inbegriper misshandel av normalgraden (Brå, 2015). I alla dessa fall finns det en gärningsman och ett offer men det finns också en rad av anhöriga som på olika sätt berörs av händelsen. Den ena gruppen av anhöriga, offrets anhöriga hänvisas många gånger vidare till brottsofferjouren där de genom andra brottsoffer kan finna

stöd. Men vad händer med de anhöriga till gärningsmännen? Kanske kan de också söka stöd hos brottsofferjouren eller andra anhörigföreningar? Möjligtvis finns det en problematik i att anhöriga från olika sidor av rättsalens åhörarbänkar hänvisas till och möts i samma forum i sökandet efter stöd...

1.1. Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Centralt för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen. Studien har en kvalitativ ansats och utifrån vårt syfte har vi ställt oss följande frågeställningar:

- Hur ser stödet ut för den anhöriga i samband med det begångna brottet?
- Vilka nya roller får de anhöriga i samband med det begångna brottet och vad innebär dessa roller för den anhöriga?
- På vilket sätt påverkas de anhöriga av det begångna brottet?

1.2. Koppling till socialt arbete

Enligt 5 kap. 10§ Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) skall stöd till anhöriga omfatta socialtjänstens alla verksamhetsområden. Utifrån lagens definition skall detta anhörigstöd gälla för de som vårdar en närstående som är äldre, långvarigt sjuk eller har en funktionsnedsättning (Socialstyrelsen, 2013). Inom denna ram för anhörigstöd ryms därmed inte de anhöriga till de människor som begått ett våldsbrott, då dessa människor är föremål för kriminalvård och inte socialtjänst. Inom Kriminalvården finns inte heller någon lagstadgad rätt till anhörigstöd, du kan dock genom Kriminalvårdens hemsida hänvisas till att ta kontakt med psykiatri, socialtjänst eller olika anhörigföreningar (Kriminalvården, 2015). För de anhöriga till de människor som har begått ett våldsbrott är dock denna skara av föreningar inte särskilt stor, vilket kan bero på den skam och utsatthet som vi författare till studien tror drabbar dessa människor.

Enligt ett konstruktivistiskt synsätt skapas ett socialt problem först när det uppfattas som ett existerande problem som är skadligt och som kan åtgärdas med hjälp av samhällets insatser (Sahlin, 2002). Om man vidare anser att en företeelse är ett socialt problem eller inte finns det olika synsätt kring, dessa utgörs av ett individualistiskt synsätt kontra ett samhälleligt (ibid.). Detta innebär i vidare mening om ansvaret för problemets bakgrund och lösning ligger på individ- eller samhällsnivå.

Som författare bakom studien menar vi att det måste finnas ett samhälleligt ansvar för att stödja människor i kris oavsett om dessa människor är anhöriga till en gärningsman, ett brottsoffer eller en svårt sjuk. Att vara anhörig till en våldsförbrytare har genom tidigare studier, se exempelvis Hanrahan och Sturges (2011) visat sig leda till såväl fysisk som psykisk ohälsa. Vi vill därigenom argumentera för att detta är ett samhällsproblem och därav viktigt att diskutera inom ramen för socialt arbete. Vi vill även argumentera för att man som anhörig inte kan stå till svars för brott som någon i ens närhet begått, oavsett om det rör sig om ens barn eller någon annan. Således kan inte heller det stöd som den anhörige kan vara i behov av åligga individen själv att skaffa.

1.3. Begreppsdefinition

Vi vill till en början klargöra att benämningen ”vi” syftar i uppsatsen på oss författare, Caroline Dahlström och Fanny Söderlund. Nedan följer en beskrivning av några av de centrala begrepp i vår uppsats:

Våldsförbrytare/Våldsbrott: Men våldsförbrytare syftar vi på de människor som gjort sig skyldiga till de brott som orsakat en annan människa fysisk skada. När vi i vår uppsats talar om denna grupp menar vi dem som gjort sig skyldiga till vad vi benämner som *allvarliga våldsbrott* så som mord, dråp, våldtäkt och grov misshandel eftersom det är denna grupp som berör vår studie och den tidigare forskning som vi kommer att presentera i vår studie.

Genom att till exempel använda benämningar som *allvarlig våldsförbrytare* i vår uppsats, så kategoriserar vi dessa förbrytare ifrån andra förbrytare som därmed anses vara ”mildare” och mer acceptabla. Genom att benämna dem på detta sätt i vår uppsats utövar vi makt vilket vi är

medvetna om. Vi har ändå valt att göra på detta sätt för att kunna skilja olika anhöriggrupper åt då dels de anhöriga bakom vår empiri och tidigare forskning pekat på att det finns viktiga skillnader mellan dessa anhöriggrupper.

Anhörig: I vardagligt tal är en anhörig oftast en familjemedlem. Vem som är en familjemedlem är förbundet med den kontext som en människa befinner sig i. När vi i vår uppsats talar om anhöriga så utgår vi från den kontext som vi befinner oss i, där en familjemedlem främst syftar på föräldrar, barn och syskon. Vår studie berör främst dessa familjeförhållanden samt make/maka eller partners men kan också beröra andra släktband.

Blogg: En blogg kan likställas med en dagbok då en person dagligen skriver om händelser tankar och känslor. Skillnaden är att den är elektroniskt publicerad för allmänheten och att det finns möjlighet för läsaren att ge kommentarer på bloggen.

1.4. Lagstiftning

1.4.1. Stöd till anhöriga

I Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) 5 kap. 10 § om personer som vårdar eller stödjer närstående kan vi läsa: “Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder” Lag (2009:549).

Inom denna ram för anhörigstöd omfattas därav inte den målgrupp som vår studie berör, de anhöriga till en människa som har begått ett våldsbrott.

1.4.2. Sekretess

Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400) är den lag som kriminalvården verkar under, denna lag påverkar den intagne och dennes anhöriga på flera sätt. Kriminalvården har till exempel inte rätt att lämna ut uppgifter rörande en intagen utan dennes samtycke, vilket exempelvis innebär att de anhöriga inte kan kontakta Kriminalvården för att få reda på om deras anhörig sitter häktad utan att denna gett sitt samtycke. Denna sekretess hindrar således

Kriminalvården liksom andra myndigheter att kontakta de anhöriga då någon blivit gripen misstänkt för brott, förutsatt att den gripna inte har gett sitt samtycke och är över 18 år (Kriminalvården, 2015).

1.5. Disposition

Vår studie är uppbyggd av sex kapitel. I det inledande kapitlet introducerar vi vårt forskningsämne för läsaren, därefter följer ett kapitel där vi presenterar tidigare forskning som berör anhörigskap, i synnerhet anhöriga till våldsförbrytare. Sedan följer en genomgång av våra teoretiska utgångspunkter, stämplingsteori, stigmatisering, rollteori, skam och kristeori som efterföljs av ett metodkapitel i vilket vi beskriver den process som arbetet med vår studie följt. Efter metodkapitlet följer ett integrerande kapitel av vårt resultat av datainsamlingen samt en analys av detta. Avslutningsvis knyter vi ihop vår uppsats i en avslutande diskussion och presenterar våra tankar kring vårt forskningsämne samt förslag kring vidare forskning.

1.6. Förförståelse

Genom vår verksamhetsförlagda utbildning inom kriminalvård respektive fältarbete har vi blivit alltmer intresserade av kriminalitet som ämne, dess orsaker och verkan. Att välja uppsatsämne har inte varit helt enkelt då vi genom vår praktikperiod har fått skilda erfarenheter och därav också skilda intresseområden. Efter en tids grubblande bestämde vi oss för att skriva om de anhöriga till de människor som begått ett våldsbrott då detta ämne är något som verkligen intresserar oss båda samtidigt som det inte är ett utbrett forskningsområde. Ämnet är ganska okänt för oss båda då vi inte har någon erfarenhet om arbete med anhörigstöd. Vi har däremot skapat oss en bild av hur det kan tänkas påverka de anhöriga då någon i deras närhet begår ett våldsbrott, om nya roller som de anhöriga tvingas anta i samband med det begångna brottet samt hur stödet ifrån omgivning och samhället ser ut i samband med denna händelse.

Vi har båda en förförståelse av att denna grupp anhöriga är en mer utsatt grupp än andra anhöriggrupper då de i viss mån skuldbeläggs för det begångna brottet. Denna uppfattning har vi

fått genom media och olika sociala forum där anhöriga ständigt offentliggörs i samband med att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Vi har även en förförståelse av att våldsbrott är betydligt mindre accepterat hos gemene man och därav är även stödet från omgivningen mindre omfattande än för andra anhöriggrupper. Denna bild kan ha påverkat vårt sätt att undersöka och belysa fenomenet. Vi har genom denna medvetenhet försökt att genomföra vår studie så förutsättningslöst som möjligt genom att till exempel ändra vårt centrala syfte under studiens gång då vi sett att de anhöriga har lagt mer fokus på områden bortom vårt.

2. Tidigare forskning

Att finna relevant forskning kring vårt uppsatsämne har inte varit helt enkelt då den tidigare forskningen som ligger närmast vårt ämne framförallt berör barn och makar/partners till interner.

Vårt syfte är inte att belysa upplevelsen och påverkan av att någon i ens närhet sitter i fängelse även om detta i viss mån är nära förankrat med vår studie. Till viss del kommer vi även beröra detta ämne men vårt syfte är att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Centralt för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen.

Det finns en del tidigare forskning som berör anhörigas perspektiv om än på andra områden än det vi valt att forska kring, dessa perspektiv och upplevelser kan dock hjälpa oss att få djupare förståelse för hur det är att vara anhörig.

Vi har valt att nedan presentera fyra av de studier vi funnit om anhörigas perspektiv, dessa är de studier som vi bedömt är av mest relevans för vårt syfte samt där paralleller kan dras till vår egen studie.

2.1. En överblick av forskningsläget

2.1.1. Om Anhörigskap inom särskilt boende

Whitaker (2008) beskriver utifrån sin egen och andras forskning i artikeln “*Anhörigskap och anhörigstöd i särskilt boende*” om upplevelserna av att vara anhörig inom den svenska vården och om det stöd dessa anhöriga kan vara i behov av. Likt vi tidigare nämnt har fokus för forskning rörande anhöriga och anhörigstöd varit kring de anhöriga som aktivt vårdar sina äldre anhöriga, svårt sjuka eller någon i dess närhet som har en funktionsnedsättning.

Whitaker (2008) har i sin artikel beskrivit hur de anhöriga påverkats då dennes anhörig är bosatt inom särskilt boende¹. I artikeln framkommer det att den anhörigas relation till den äldre markant förändras i samband med att den äldre flyttar till det särskilda boendet. Det finns en gängse bild av att de äldre helt och hållet lämnas i händerna på vårdpersonal när de flyttar till ett dygnet-runt boende vilket Whitaker menar inte sker. De anhöriga utgör istället ett fortsatt stort stöd för den äldre men på ett annat sätt än tidigare då behoven och förutsättningarna förändrats i samband med att den äldre nu får den vård som den är i behov av ifrån personal på boendet.

De anhörigas liv förändras då de får ta till sig ett nytt sammanhang i och med att den äldres boende kan ha drag av institution, vilket innebär nya regler, rutiner etc. att som anhörig förhålla sig till. Studien visar att de anhöriga utgör såväl ett praktiskt som känslomässigt fortsatt stöd då den äldre flyttar till boendet, detta visar sig genom regelbundna besök samt olika göromål som de anhöriga hjälper den äldre med (Whitaker, 2008).

Genom studien urskiljde sig en grupp av anhöriga som skiljde sig ifrån de övriga, denna grupp benämner Whitaker för *medlevarna*. För denna grupp innebar besöken på boendet mer än att besöka och umgås, medlevaren delade den äldres existens och verklighet. Ofta utgörs denna grupp anhöriga av makar som har ett halvt sekel långt äktenskap bakom sig, “tills döden skiljer oss åt” var något som tydligt manifesterades av dessa anhöriga (Whitaker, 2008). För dessa anhöriga blir flytten till boendet en mycket omvälvande händelse, det innebär många gånger ofrivilliga separationer, ensamhet och förändrade livsvillkor. Av detta kan vi dra paralleller till

¹ Särskilt boende är en boendeform som kan beviljas genom en ansökan i enighet med socialtjänstlagen. Denna boendeform omfattar framförallt äldre personer som har en omfattande funktionsnedsättning (www.socialstyrelsen.se).

vår egen studie då någon i den anhörigas närhet hamnar i fängelse för en lägre tid efter att ha begått ett våldsbrott tvingas de anhöriga till att förhålla sig till ett nytt sammanhang, Kriminalvården. De anhöriga i vår studie tvingas att förhålla sig till det faktum att de endast kan besöka sina söner vid vissa bestämda tider och under särskilda förhållanden, de kan inte ringa då de är oroliga över hur sönerna mår och de får vänja sig vid det faktum att de blir visiterade varje gång inför ett besök.

Det är inte bara mödrarna som ofrivilligt separeras från sina söner i och med fängelsedomen i vår studie, utan de anhöriga separeras även ifrån barnbarn som flyttas till fosterhem, sonens svärföräldrar som upphör kontakten, vänner som tar avstånd etc.

Vi kan således se en rad av likheter i att vara anhörig till en person inom vården och att vara det till någon inom kriminalvården.

2.1.2. Om hur mödrar påverkas av sitt barns kriminalitet

Likt vi ämnar att göra i vår studie har Hanrahan och Sturges (2011) undersökt hur man som nära anhörig påverkas av att någon i ens närhet begår en kriminell handling. De har inriktat sig på mödrar i USA vars barn har begått brott. Även vår studie bygger på material från två mödrar vars söner begått brott men vi har valt att studera hur de påverkas som anhöriga och i viss mån föräldrar och inte utifrån förväntade könsroller och normer kring föräldraskapet.

Hanrahan och Sturges (2011) studie bygger på semistrukturerade djupintervjuer med kvinnor vars barn har begått brott. Enligt studien görs mödrar i många fall ansvariga för sina barns handlingar och många tidigare studier handlar just om föräldrars påverkan på sina barn genom uppfostran. Hanrahan och Sturges har därmed valt att studera det motsatta förhållandet, hur barns kriminalitet istället påverkar mödrarna. Studien visade att mödrarna i flertalet fall kände skuld för sina barns handlingar. Mödrarna upplevde att de genom omgivningen gjordes ansvariga för sina barns handlingar, även då deras barn nått en vuxen ålder.

En hög andel av mödrarna uppgav att deras psykiska hälsa hade påverkats av barnets kriminalitet, hela två tredjedelar av dem led av stress, hjärtproblem, högt blodtryck etc. En del av kvinnorna uppgav att de tog receptbelagda läkemedel mot depression och att de var självmordsbenägna, en känsla av maktlöshet var genomgående bland mödrarna. Flertalet av

kvinnorna uppgav att de var förvirrade i mötet med rättssystemet, de kastades genom sina barns handlingar in i en värld de inte hade någon kunskap om samtidigt som de upplevde att de inte fick något stöd från samhället. Några av dem uppgav även att de själva blev behandlade som kriminella i mötet med exempelvis polis och åklagare (Hanrahan & Sturges, 2011).

Hanrahan och Sturges (2011) studie visade sammanfattningsvis att ett barns kriminalitet är en pågående process som är smärtsam och förvirrande för deras mödrar, en process som kräver kontinuerlig anpassning under mycket lång tid. Studien visade även att mödrarna ges väldigt lite eller inget stöd alls ifrån den närmsta omgivningen bestående av släkt, vänner, grannar och kollegor eller av samhället i stort.

2.1.3. Om konsekvenserna för de anhöriga till allvarliga förbrytare

Condry (2007) har gjort en omfattande studie i England om hur de anhöriga påverkas då någon i dennes närhet begår ett allvarligt våldsbrott och hur deras liv förändras i samband med händelsen. Studien bygger dels på djupintervjuer med 32 anhöriga till allvarliga våldsförbrytare samt fältarbetare inom en självhjälpsorganisation under en tid av 17 år. Med allvarliga förbrytare menas i denna studie de människor som gjort sig skyldiga till våldsbrott likt mord, våldtäkt och övergrepp mot barn.

Intervjuerna skedde med 24 anhöriga till manliga förövare respektive åtta anhöriga till kvinnliga förövare för att på så sätt ha möjlighet att studera om stigmatiseringen skiljde sig åt för de anhöriga till manliga förövare i förhållande till de anhöriga till kvinnliga förövare. Av de 32 anhöriga som deltog i studien var tio av deltagarna fruar eller partners till förövaren, 17 var mödrar, en var far, en var mormor, en var syster, en var dotter och en var moster (Condry, 2007).

Flertalet av Condrys respondenter berättar att chock, misstro, en känsla av överklighet och illamående drabbade dem då de först fick beskedet om att någon i deras närhet var misstänkt för ett allvarligt våldsbrott. En anhörig i studien beskriver en känsla av förlorad trygghet, identitet, självkänsla och syn på livet (Condry, 2007). Tiden efter beskriver flertalet av respondenterna som en mycket svår tid, då hela livet plötsligt förändrats.

My life has just been turned upside down. I feel as though I'm in a void. I've lost my husband: I can't grieve for him because he's still alive. I have contact with him but my life's been put on hold. It's as though you were in a tunnel and there's no light. When this happened all my friends, my personal friends, didn't want to know me (Condry, 2007: 43). - **En fru vars man dömdes för övergrepp mot barn**

Flera av de anhöriga i studien uppgav att de stundtals mådde så dåligt att de övervägde självmord, för att ta sig ur stunder som dessa utgjorde stödgruppen för anhöriga till allvarliga förbrytare en avgörande faktor. Under den följande rättsprocessen var det i de flesta familjer en anhörig, oftast en kvinna som var antingen mor eller fru till förövaren som tog huvudansvarat för att stötta förövaren genom rättsprocessen. Denna anhörig la oftast alla sina egna behov åt sidan för att kunna finnas till för den åtalade (ibid. 49). Detta är något som visade sig även i Ziegerts (2007) studie om anhöriga till dialys patienter. De anhöriga till den sjuke lade all sin tid och energi på att hjälpa och stödja den anhörige. De höll tillbaka sin egen hälsa för att endast fokusera på den sjukes behov. Den anhörigas vardag anpassades helt och hållet till den sjukes behov och därav stannade det egna livet upp för den anhörige. Detta visade sig även i Whitakers (2008) studie om anhörigskap, där *medlevaren* helt levde sitt liv anpassat till makens behov, det mesta kretsade kring kontakten med maken på boendet.

Condry (2007) visade även på att de anhöriga som befann sig i en mer utsatt livssituation (arbetslösa, levde i förorten etc.) var mindre utsatta för stigmatisering då de mötte en större förståelse från sin omgivning. Vidare visade studien att anhörigstöd för de anhöriga till allvarliga förövare var mycket begränsad, det fanns endast en stödorganisation som riktade sig till denna grupp av anhöriga. De anhöriga till våldsförbrytare hänvisas i många fall till de övriga stödgrupper som fanns för anhöriga till kriminella. Detta uppfattades som problematiskt av flertalet av respondenterna i studien som menade att de som anhörig till en allvarlig förövare var utsatta för större stigmatisering och skam än andra anhöriggrupper på det kriminella området. De anhöriga till våldtäktsmän var de som kände sig mest utsatta och därav pekade på vikten av specifika stödgrupper för dem som anhöriga. Anhörigstödet till de anhöriga i studien bedrevs

även i stor utsträckning av volontärer, vilket gjorde stödet både skört men också begränsat (ibid.).

2.2. Sammanfattande kommentarer

Den forskning som berör anhöriga till våldsförbrytare som vi presenterat ovan har byggts på intervjustudier, därav skiljer sig de ifrån vår studie som är uppbyggd på en innehållsanalys av personliga dokument.

I syfte skiljer sig inte vår undersökning markant ifrån de vi valt att presentera som tidigare forskning. I vår studie har vi dock valt att inte endast ha vårt fokus vid hur stödet ser ut för de anhöriga i samband med händelsen och hur de anhöriga påverkas utan även om de roller som de anhöriga tvingas att anta i samband med händelsen. På så sätt får vi inte bara en hälsoaspekt på vår studie utan även andra aspekter av hur man som anhörig påverkas. Genom vårt metodval har vi haft möjlighet att studera hur de anhöriga påverkas och hur deras nya roller ter sig under en längre tidsperiod på så sätt har vår studie gett oss möjlighet att visa förändringen över tid.

3. Teori

Under denna rubrik kommer vi presentera de teorier och begrepp som vi kommer att använda oss utav för att analysera vårt resultat och besvara våra frågeställningar. De teorier och begrepp som vi kommer använda är *stämplingsteori*, *stigmatisering*, *rollteori*, *skam* och slutligen *kristeori*.

I vår studie har vi valt att använda oss av en *induktiv ansats*, vilket innebär att vi låtit vår empiri vara vägledande för våra teoretiska ramar (Bryman, 2011). Vi har uppfattat att empirin vi använt oss av tydligt visat ett innehåll där mödrarna blivit stigmatiserade och stämplade av omgivningen. Eftersom detta varit så tydligt har teorier om stämpling och stigmatisering varit ett självklart val för vår studie. För att få en förståelse för de nya roller som uppkommer i samband med händelsen har vi valt att använda oss av rollteori. Skamkänslorna de bägge mödrarna uttrycker gällande brottet deras respektive söner gjort sig skyldiga till har vi valt att teoretisera utifrån begreppet skam. De upplevelser och känslor som mödrarna ger uttryck för har således fört oss in på kristeori.

Vi har ett *socialkonstruktivistiskt synsätt* som utgångspunkt i vår studie, vilket i stora drag innebär en syn på verkligheten som socialt konstruerat i samspelet mellan människor (Payne, 2008). Inom konstruktivismen finns det dock delade meningar om så kallade ontologiska ståndpunkter, om det finns en verklighet att tala om eller inte. Vissa konstruktivister menar att verkligheten bara är en produkt av vår uppfattning om den och att den då inte skulle existera utanför denna uppfattning. Andra konstruktivister anser dock att möjligheten finns att det finns en verklighet men att vi människor aldrig kommer kunna nå en objektiv sanning om den eftersom vi alla skapar oss en egen uppfattning om verkligheten som vi sedan förhåller oss till (Sahlin, 2002). Vi håller med de konstruktivister som anser att verkligheten existerar någonstans ”där borta” men att vi i denna studie med metoden vi använt oss av bara kan undersöka mödrarnas verklighet, där verkligheten konstruerats genom det skrivna språket.

Ett för vår studie relevant begrepp inom socialkonstruktivismen är begreppet *claims making*. Begreppet innebär att ett fenomen först ses som ett problem när det lyfts fram av en

grupp människor som ett existerande problem som kan lösas med hjälp av samhällets insatser (Sahlin, 2002).

3.1. Stämplingsteori

Stämplingsteorin formulerades av Howard Becker i mitten av 1960-talet och har som grundtanke att en handling endast blir kriminell eller avvikande om den definieras eller *stämplas* som sådan av människor i omgivningen (Becker, 2006). Enligt Ejrnæs och Kristiansen (2002) kan sociala problem med hjälp ut av stämplingsteori förklaras som en etikett som sätts på en person som därigenom stämplats som avvikare. Avvikandet är alltså en följd av stämplingen som omgivningen gör och inte en del av egenskaperna hos den utförda handlingen eller hos den person som begått handlingen. Samspelet mellan den avvikande handlingen och omgivningens reaktioner på handlingen kallas för en stämplingsprocess. Det är denna stämplingsprocess som vanligtvis leder till att individer som stämplas fortsätter med de avvikande handlingarna (Månsson, 2002).

Avvikelse kan ses som en konsekvens av att en person brutit mot regler som satts upp i förhållande till en viss handling. Fokus kan alltså ligga på de personer som med gott resultat lyckas sätta upp regler som inte får brytas gällande en handling och som sedan stämplar de avvikande, regelbrytarna. Fokus kan också läggas på de sociala processer som hjälper till att skapa eller förstärka avvikelsen. Olika exempel på sådana sociala processer kan vara generalisering eller stereotyper av olika människor (Ejrnæs & Kristiansen, 2002).

3.2. Stigmatisering

Stigma, att bli stigmatiserad, kan kortfattat beskrivas som det som drabbar en person som av en viss anledning fullt ut inte kan vinna socialt erkännande. Denna individ skulle annars utan problem accepterats i det sociala samspelet, men individen har nu ett drag, en egenskap som inte kan undgå uppmärksamhet från omgivningen. Denna får omgivningen att vända sig bort från individen, trots de likheter de annars har gemensamt. Individen har alltså ett stigma och avviker

på ett oönskat sätt från de sociala förväntningarna (Engdahl, 2011). Begreppet stigma används alltså när man benämner någons drag som i negativ mening skiljer sig från omgivningens (ibid.).

Det går att urskilja tre olika typer av stigma, kroppsliga missbildningar av olika slag, fläckar på den personliga karaktären som kan ha lett till exempelvis fängelsevistelse och den tredje typen av stigma som innefattar stambetingade stigman, exempelvis nation och religion. De personer som inte har ett stigma uppfattar inte en stigmatiserad person som helt mänsklig. Utifrån detta så diskriminerar omgivningen den stigmatiserade på flera olika sätt (Goffman, 2014).

Genom diskrimineringen så reduceras den stigmatiserade individens livsmöjligheter på ett effektivt vis, dock oftast oavsiktligt av omgivningen. Omgivningen bygger upp en ideologi, en stigmatologi, som förklarar den stigmatiserade individens underlägsenhet och den fara som individen innebär. Omgivningen tar ingen notis om andra viktiga aspekter och skillnader så som sociala klasskillnader utan lägger allt på individens synliga stigma. Omgivningen kan också uppfatta den stigmatiserade individens avvärjande reaktion på sin situation som ett uttryck för individens defekt. På detta vis uppfattar omgivningen att individens stigma och reaktion på stigmat är en rättvis bestraffning på något individen, familjen eller stammen själv har gjort. Detta ses som en acceptabel motivering till att utsätta individen för stigmatiseringen (Goffman, 2014).

När omgivningen och stigmatiserade personer i sociala situationer kommer i varandras närhet och försöker upprätthålla en ömsesidig samtalskontakt så känner sig den stigmatiserade individen sig ifrågasatt, individen vet inte vad de andra personerna ”i grund och botten” tänker om hen eller ”vart hen har dem”. De personer som i första hand är sympatiskt inställda är självfallet de individer som har samma stigma som hen själv. Något som är vanligt är att stigmatiserade personer bildar föreningar för just individer med det specifika stigmat. Det är inte ovanligt att individer med ett visst stigma även driver en publikation av något slag. Publikationen ger då ut de stigmatiserades röst där de kan förklara hur de känner och uppfattar vardagen. Genom publikationer kan de även få ut sin kritik, sina förhoppningar och även politiska strävanden (Goffman, 2014).

Den personen som genom sociala band är bunden till en individ som har ett visst stigma kan av samhället bli behandlad som en enhet med den stigmatiserade, personen utan stigmat blir

på detta vis även den stigmatiserad. Antingen får de anhöriga acceptera detta och leva som stigmatiserade genom den stigmatiserade individen eller ta avstånd ifrån denna. De anhöriga som förvärvat stigmat från den stigmatiserade individen kan i sin tur ha förbindelser med andra personer som gör så att stigmat förs vidare i tredje hand. Man kan säga att de problem som stigmatiserade individer drabbas av sprids i vågor runt dem, de som har stort avstånd från den stigmatiserade individen drabbas knappt själv av stigmat medan de som är nära drabbas hårdare. Detta kan leda till att förbindelser med den stigmatiserade individen avbryts om de existerar eller undviks (Goffman, 2014).

3.3. Rollteori

Rollteori handlar om samspelet mellan människor och hur människors förväntningar och tolkningar av varandra får dem att reagera på olika specifika sätt, sociala förväntningar och tolkningar är alltså kärnan i teorin (Svensson, Johansson & Laanemets, 2008). Rollteorin kan uppfattas som en teori som med sin sociala förklaring kompletterar psykologiska tankar och uppfattningar om människors personligheter. Teorin har även en lång historia inom socialt arbete (Payne, 2008).

Det finns två olika typer av rollteori, varav den första är *strukturfunktionalistisk rollteori*. Strukturfunktionalistisk rollteori innebär att alla människor har olika positioner i olika sociala sammanhang. Dessa positioner i de olika sociala sammanhangen hänger ihop med roller, individerna har i sina olika roller förväntningar på sig att bete sig på ett visst vis. Hur vi tolkar våra egna roller har även stor betydelse för hur vi hanterar förändringar. Exempelvis har forskning som gjorts i USA visat att människor som har en ”traditionell” syn på hur familjer ska se ut gällande rollerna har svårare att anpassa sig som ensamstående förälder än de individer som har en mer ”öppen” syn på hur en familjs roller kan se ut (Payne, 2008.).

Den andra typen av rollteori är Goffmans *dramaturgiska rollteori*. Den dramaturgiska rollteorin handlar om att en människa väljer att ta på sig en viss roll i en viss situation beroende på de sociala förväntningar som finns och att detta är kopplat med viss social status. I det sociala samspelet så fångar alltså människor upp signaler om varandra, vi kan genom att styra vad vi

förmedlar till andra få dem att ändra uppfattning om oss. Genom att uppträda såhär så skapar vi ett lämpligt intryck av oss själva, vissa delar av rollen döljs medan andra lyfts fram och betonas (Payne, 2008).

Ett intressant begrepp som finns inom rollteorin är begreppet *rollkonflikt*. När en individ möter förväntningar och normer som är svåra eller kanske rent ut av omöjliga att förena så uppstår en rollkonflikt. Ett exempel kan vara förväntningarna från samhället att vara en "duktig förälder" till sina barn samtidigt som ens barn begår brott och föräldern själv inte kan stoppa det. Föräldern vill å ena sidan följa normerna och förväntningarna och då vara en "duktig förälder" samtidigt som detta är omöjligt eftersom föräldern även är "förälder till en kriminell" varav den rollen inte går ihop med rollen som "duktig förälder", en rollkonflikt har skapats (Larsson & Backman, 2011).

3.4. Skam

Ett interaktionistiskt perspektiv är det som ligger till grund för denna beskrivning av skam. Symbolisk interaktionism kan kort beskrivas som ett perspektiv som menar att människan borde ses som en reflekterande och tolkande varelse som med hjälp av olika symboler kan kommunicera. Det viktigaste i våra liv är enligt den symboliska interaktionismen sociala möten och situationer. Enligt den symboliska interaktionismen så skapar människor i mötet med varandra något som kallas för *rollövertagande*, vilket innebär en förmåga att se sig själv genom den andres ögon. Detta innebär att i ett möte med en annan individ så agerar man delvis utifrån vad man tror att den andra individen förväntar sig av en själv. På detta vis kan en individs tolkningar av vad den andre ser hos individen skapa stolthet, men tolkningen kan också innebära en upplevelse av att bli sedd på ett ofördelaktigt sätt och på detta vis leda till skam (Johansson & Lalander, 2013).

Scheff och Starrin (2002) menar att när en människa känner skam och förödmjukelse är rodnad, nedslagna ögon och böjd nacke de synliga konsekvenserna men det händer så mycket mer i människans kropp. De anser att skam, och dess motpol stolthet, är de känslor som har störst inverkan på en människas självkänsla och den sociala interaktionen människor emellan.

Cullberg (2006) beskriver självkänslan som en upplevelse av vårt eget värde, vid känslan av att ha misslyckats så ersätts självkänslan med självförkastelse vilket kan leda till skuld känslor och destruktivitet.

Det är inte ovanligt att människor som utsätts för olika former av orättvisor, diskriminering och förtryck inte protesterar mot det utan nästan tycks acceptera sin situation. Ibland så är acceptansen mot situationen inte det enda utan individerna tycks tro att fördomarna mot dem själva eller gruppen de tillhör stämmer. Man kan undra hur det kan bli såhär och en förklaring kan vara själva kraften som ligger i känslan av skam och skambeläggandet. Upplevelsen av skam kan bidra till att befästa ojämlikhet och social underordning vilket i sin tur kan leda till att man uppfattar och betraktar sig själv som mindre värd och underlägsen och på detta vis övertar andras fördomsfulla attityder mot sig själv (Scheff & Starrin, 2002).

3.5 Kristeori

Inom kristeori finns det två olika sorters kriser, *traumatisk kris* och *utvecklingskris*, även kallad livskris. En traumatisk kris kan uppstå när en individ utsätts för plötsliga och oväntade yttre påfrestningar som exempelvis en nära anhörigs död eller uppsägning från sitt arbete.

Utvecklingskriser kan utlösas när en person är med om yttre händelser som mer tillhör det normala livet men som ibland för vissa individer blir övermäktigt, till exempel att få barn eller gå i pension. De bägge kriserna utlöses alltså vanligtvis på olika vis även om de i praktiken ofta är sammanvävda (Cullberg, 2006).

Det psykiska kristillståndet i och med en traumatisk - eller utvecklingskris blir ett hot mot individens fysiska existens, sociala identitet och mot tryggheten och tillfredsställelsen i vardagen. Individen som är i kris upplever självförkastelse, övergivenhet och/eller kaos. Vid en traumatisk kris är upplevelsen av att bli övergiven den mest akuta men individen upplever även olika grader av självförkastelse som kan tendera till ett mer eller mindre självdestruktivt beteende (Cullberg, 2006).

Cullberg har delat upp den traumatiska krisens förlopp i fyra olika faser. Faserna behöver dock inte vara åtskilda från varandra, ibland kan en fas vävas in i en annan och ibland saknas en

fas helt. Den första fasen som är *chockfasen* kan vara i bara ett ögonblick eller upp till några dygn efter händelsen. När en individ är i chockfasen så förnekar hen vad som hänt eftersom personen ännu inte börjat bearbeta händelsen. Personen kan verka lugn men under ytan är allt bara kaos.

Nästa fas är *reaktionsfasen*, fasen tillsammans med chockfasen är det som kallas för den akuta krisen och bör pågå i ungefär fyra-sex veckor. När individen befinner sig i reaktionsfasen så börjar hen inse vad som faktiskt hänt, eller vad som kommer hända, efter att tidigare bara försökt ignorera det hela. Personen i reaktionsfasen försöker ofta finna någon mening i det som skett och frågar som “varför?” och “varför drabbar det här mig?” blir nästan maniska. Den höga ångestnivån i den akuta krisen medför ofta dålig sömn, störd dygnsrytm och dåliga matvanor.

Bearbetningsfasen är den tredje fasen och infinner sig när den akuta krisen är över. Nu börjar individen fokusera mer på framtiden istället för traumat och det som varit. Fasen brukar pågå i ungefär ett halvår till ett år efter traumat men varierar från individ till individ.

Den sista fasen i Cullbergs kriteori är *nyorienteringsfasen*. Denna fas kommer fortsätta att pågå resten av individens liv och har alltså inget slut. När individen nått denna sista fas så sitter händelsen kvar som ett ärr, det förgångna kommer alltid finnas kvar men det påverkar inte längre livet på samma vis. Personens självkänsla har återupprättats, nya intressen och relationer har kommit, detta sker dock bara om individen försonats med det som skett. Enligt Payne (2008) så kan en extremt dålig krishantering för en individ medföra allvarliga svårigheter och bidra till att personen börjar bruka droger, blir våldsam mot andra eller självmordsbenägen och får psykiska störningar. För en person som försonats med det som skett kan dock exempelvis årsdagen av den traumatiska händelsen vara smärtsamt och framkalla de gamla känslorna men livet fortsätter sedan att rulla på (Cullberg, 2006).

4. Metod

4.1. Ansats

Vår studie har en kvalitativ ansats med syfte att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Centralt för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen.

Enligt Starrin (1994) finns det olika synsätt kring skillnaderna mellan kvalitativ och kvantitativ forskning. Ett första synsätt är att skillnaderna handlar om mätprecision vilket innebär att ett material som är grovt beräknat är kvalitativt medan det som är precist beräknat är kvantitativt. Ett andra synsätt är att skillnaderna handlar om att kvalitativ forskning berör det subjektiva medan kvantitativ berör det objektiva. Ett tredje synsätt anser att skillnaderna handlar om att kvalitativ forskning riktar sig till fenomen som till exempel "känsl" och "smak" som inte anses kunna kvantifieras i motsats till exempelvis "avstånd" och "temperatur". Starrin menar att den "metodfixering" som finns begränsar forskningen, han anser istället att analysfrågan bör överordnas metod - och datafrågan. Starrin anser vidare att de olika metoderna har en lika viktig plats i forskningen, då den kvantitativa forskningen (som på många områden är överordnad) har sitt ursprung ifrån den kvalitativa forskningen.

Utifrån dessa olika synsätt har vi valt att genomföra en kvalitativ studie då anser att vår studie utgår ifrån en subjektiv uppfattning av verkligheten. Samtidigt bygger vår studie på två bloggar, vilket vi inte anser utgöra en tillräckligt bredd för att det skall bli meningsfullt att kvantifiera datan och göra den mätbar, även om denna möjlighet finns. Vi anser inte heller att det finns tillräckligt med kvalitativ forskning på området som utgör en grund för vidare kvantitativ forskning. Genom att genomföra en kvalitativ studie kan vi liksom Bryman (2011) menar, få möjlighet till djupare svar och låta deltagarnas perspektiv om vad de uppfattar som betydelsefullt och viktigt vara utgångspunkten genom vår studie. På så sätt kan vi få en förståelse för det fenomen vi studerar som således skapar en grund för vidare kvantitativ forskning.

4.2. Litteratursökning

För att få en överblick av vårt forskningsämne valde vi till att börja med att använda sökmotorn Google för att på så sätt få en bild av hur den allmänna situationen för de anhöriga till våldsförbrytare ser ut. Vi ville på så sätt få en bild av hur mycket som skrivs om denna grupp av anhöriga, vad som skrivs och vilket stöd som finns för dem och hur lättillgängligt detta stöd är. Vi använde oss till en början av sökord som till exempel *anhörig till gärningsman, förening för anhöriga till gärningsmän, stöd till anhöriga, anhörigstöd* etc.

Vi läste därefter vidare på olika myndigheters hemsidor, vilka kan tänkas komma i kontakt med denna grupp av anhöriga för att på så sätt studera vad som skrivs om denna grupp inom de olika myndigheterna. Genom Kriminalvårdens hemsida har vi till exempel länkats vidare till den enda renodlade anhörigförening för anhöriga till gärningsmän.

För att vidare fördjupa oss i vårt ämne har vi sökt tidigare forskning dels genom *Google Scholar* och Göteborgs Universitets *supersök*. I olika konstellationer har vi till exempel använt oss utav följande engelska och svenska sökord, *anhörigstöd, stöd till anhöriga, stöd till anhöriga till gärningsmän, relatives to offenders, families of offenders, Kin of an offender* etc. Den litteratur vi fann genom dessa sökningar var mycket begränsad men den ledde oss, genom källförteckning i viss mån vidare till annan relevant litteratur och tidigare forskning kring vårt uppsatsämne. Det är genom dessa olika sökningar som vi hittade de två olika bloggarna som vi valt att studera.

4.3. Avgränsning och urval

Vi valde att avgränsa vår studie till att omfatta anhöriga till individer som har begått våldsbrott och blivit dömda för brottet. Detta har vi valt att göra då vi har en förståelse av att ett våldsbrott socialt sett är mindre accepterat än andra typer av brott i dagens svenska samhälle. Vi tror därav att de anhöriga till våldsförbrytare på detta vis blir mer utsatta än andra anhöriga inom Kriminalvård.

I vår studie har vi valt att endast studera vuxna som anhöriga då detta sällan gjorts i sammanhanget av våldsförbrytare.

Vår empiri utgörs av två bloggar som är författade av två mödrar vars söner begått var sitt mord. Vi har valt dessa två bloggar då de genom sin personliga dokumentation faller inom ramen för den studie som är av intresse för oss. Mödrarna i vår studie kommer att benämnas som M1 respektive M2. Vi ämnade till en början att genomföra intervjuer med anhöriga men efter åtskilliga försök att komma i kontakt med respondenter beslutade vi oss istället för att genomföra en studie på dessa personliga bloggar. Att vi valt att begränsa oss till två bloggar beror på att de båda är omfattande (består av flera hundra sidor) och rör sig över fyra respektive sex år och inlägg har skett regelbundet under denna tid. Vi tror att dessa två bloggar kan ge oss en bra bild av de anhörigas situation genom dess omfattning. Att få ytterligare perspektiv på anhörigas situation hade varit önskvärt men inte möjligt med tanke på studiens omfattning och tidsram.

Genom bearbetningen av vårt material har det visat sig att den ena bloggen, (M1) är mer omfattande än den andra, således kommer detta även att avspeglas i resultatdelen då vi valt att låta den ena modern, M1 ta en större plats. Detta har vi valt att göra då det ger en mer rättvis återspeglning av empirin.

Vår avsikt är inte att analysera vår empiri utifrån varken kön, etnicitet eller bakgrund, då vi snarare är intresserade av att studera de anhörigas upplevelser, oberoende av dessa egenskaper. Den litteratursökning vi gjort kring forskningsämnet har dock visat att det i stort sett bara är kvinnor som belyses som vuxna anhöriga samt att det i betydande majoritet är kvinnor, mödrar och fruar som söker kontakt med den anhörigförening som finns. Litteraturen har även visat att det även är just kvinnorna som öppet berättar om det i media och olika sociala sammanhang i samband med att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Vi har dock valt att inte fokusera på detta då vårt syfte är att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott och det centrala för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen, genusperspektivet är dock en intressant aspekt för vidare forskning.

Studiens syfte är att lyfta fram ett anhörigperspektiv på tillvaron efter att någon i dennes närhet gjort sig skyldig till ett våldsbrott. Centralt för studien är de anhörigas upplevelser i samband med händelsen.

4.4. Etiska överväganden

Inför en vetenskaplig studie är forskaren skyldig att göra vissa etiska överväganden, vilket mer precist innebär att forskaren värderar den förväntade nya kunskapsmassan som forskningen skall ge i förhållande till eventuella negativa konsekvenser för de människor som berörs av studien (HSFR, 2015). Det finns fyra huvudkrav till skydd för individen att ta hänsyn till i samband med en vetenskaplig studie, dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Mer koncist innebär dessa att man som forskare är skyldig att informera deltagarna i studien om bakgrunden, omfattningen och villkoren kring studien. Deltagaren har självbestämmande över sitt deltagande, därmed har deltagaren rätt att avgöra omfattningen av sin medverkan och har rätt att dra sig ur närhelst under studiens gång. Alla uppgifter om en deltagare eller dennes personliga förhållanden som ges i samband med studien skall behandlas med tystnadsplikt och endast användas i forskningssyfte (ibid.).

Då vår studie bygger på personliga dokument som är offentligt publicerade och således inte aktivt deltagande så berör inte dessa krav vår studie i vidare mening, däremot finns det fog för att diskutera hur vår studie på andra sätt kan påverka den grupp som belyses.

Vår studie berör i synnerhet gruppen anhöriga till våldsförbrytare, detta är en grupp som vi antar vara en mycket utsatt grupp då vi har en tro om att de i många fall görs till medskyldiga då någon i dennes närhet begår ett våldsbrott. Då vi i vår studie valt att studera två offentliga bloggar som är tillgängliga för allmänheten så finns det inga direkta etiska aspekter att beakta. Däremot kan vår studie i val av metod och presentation av resultat och analys medföra indirekta konsekvenser för författarna till de båda bloggarna och denna grupp av anhöriga i sin helhet. Det kan tänkas att vi genom vår förförståelse och tolkning av vår empiri kan framställa det skrivna materialet på ett sätt som inte är förenligt med författarnas intentioner. För att undvika detta kommer vi i den utsträckning det är möjligt presentera materialet med författarnas egna ord genom att citera dem ordagrant. Vi kommer även att benämna mödrarna med M1 respektive M2, detta för att minska utlämnandet av dem. Vi kommer dock presentera bloggarna i vår källförteckning, då de är offentligt publicerade och därmed tillgängliga för allmänheten, detta har vi valt att göra för att möjliggöra nya studier. Vi är medvetna om att detta även möjliggör en

identifikation av mödrarna, vilket vi bedömer är oundvikligt med tanke på att de valt att offentligt publicera sina bloggar. I redovisande och analyserande av data kommer vi även så tydligt som möjligt redogöra för när vi som författare till studien presenterar våra egna tolkningar av materialet.

Vi är medvetna om att vår studie kan medföra att såväl bearbetad som icke bearbetad sorg väcks upp på nytt i det fall då vi väljer att publicera vår studie och att den relation som den anhörige har till våldsförbrytaren riskerar att påverkas då gärningen genom vår studie sätts i ljuset igen. För att undvika detta har vi i vår studie valt att inte presentera något ingående empiriskt material om själva gärningen utan endast fokusera på de anhörigas upplevelser av händelsen och hur de påverkats av den. Den empiri som berör själva gärningen på ett sätt som är irrelevant för studien kommer i vår studie alltså inte att presenteras.

För att minimera risken för att de anhöriga, våldsförbrytaren och övriga som indirekt belyses i vår studie tar skada vill vi slutligen än en gång poängtera att uppsatsen speglar vår tolkning av det skrivna materialet och är därmed inte en bekräftat bild given av författarna själva.

4.5. Analytiskt tillvägagångssätt

Vi har valt att göra en kvalitativ innehållsanalys av två bloggar. En kvalitativ innehållsanalys har till syfte att ordna stora texter till ett antal kategorier, dessa kategorier skall symbolisera innehållet i datan (Hsieh & Shannon, 2005). Vi har mer ingående valt att göra en konventionell innehållsanalys vilken präglas av en induktiv ansats, vilket förenklat innebär att vi inte har haft några förutbestämda kategorier utan istället valt att studera vår data och därigenom utläsa ett antal kategorier (ibid.).

Vår analytiska process har sett ut som sådan att vi till en början skapat en frågeguide, se *bilaga 1*, där vi ställt oss de frågor som är av relevans för vår studies syfte. Med hjälp av denna frågeguide har vi sedan noga studerat vårt empiriska material, vår analysenhet. Därefter har vi plockat ut de stycken meningsenheter som är relevanta för vår studie för att därefter kondensera dessa meningsenheter för att på så sätt få materialet att bli mer lätthanterligt.

Dessa meningskondenser har sedan kodats för att benämna innehållet i dem, därefter har dessa

kategoriserats, vilket slutligen gav 13 kategorier. Efter att de har kategoriserats har det slutligen gått att urskilja fyra huvudteman som inringat alla de 13 kategorierna, inom dessa huvudteman finns det även vissa subteman. Vårt första huvudtema är *om hur stödet ser ut för de anhöriga*, vårt andra är *om de nya roller som den anhöriga tvingas att anta*. Subtemana i det andra huvudtemat är *rollen som mamma till en son på anstalt* och *att bemästra olika roller*. Vårt tredje huvudtema är *om straffet som även drabbar den anhörige* där subtemana är *skamkänslor* och *medskyldighet*. Det sista huvudtemat i vår studie är *förändrade livsvillkor*, subtemana i detta huvudtema är *ohälsa* och *relationer*. (Se exempel på den analytiska processen på nästa sida).

Analytisk process

Meningsenhet	Meningskondensering	Kodning	Kategori
<p>“Under de första dagarna var det inte en enda människa i form av sitt arbete som tog kontakt med oss. Det fanns ingen krishantering, ingen från vare sig socialtjänst, sjukhus, kyrka eller polis som gav något råd eller stöd i det trauma vi befann oss i. Detta är något som förvånar mig idag och skrämmer mig”.</p>	<p>Ingen myndighet tog kontakt med oss under de första dagarna. Det fanns ingen krishantering.</p>	<p>Det saknas krishantering.</p>	<p>Brist på stöd ifrån myndighet.</p>
<p>“Jag kan ibland uppleva att jag blir väldigt arg på min son. Ibland då han ringer så orkar jag knappt prata med honom. Jag måste för hans skull försöka att inte visa min ilska, men det känns svårt. Han har ställt till så mycket i och med det här.”</p>	<p>Jag blir ibland arg på min son. Ibland när han ringer så orkar jag knappt prata med honom. Jag försöker att inte visa min ilska.</p>	<p>Jag är ibland väldigt arg på min son.</p>	<p>Relationen mellan mamman och sonen.</p>
<p>“Jag har varit väldigt deppig de senaste dagarna och i förrgår funderade jag allvarligt på att ta alla mina tabletter, men jag tänkte på att jag inte hade sagt ordentligt adjö till min lilla flicka på dagis och då kom jag på andra tankar. Mina tankar skrämmer mig...”</p>	<p>Jag har varit deppig. Funderade på att ta alla mina tabletter. Mina tankar skrämmer mig.</p>	<p>Funderade på att ta alla mina tabletter.</p>	<p>Psykisk ohälsa.</p>

Tabell 1: Exempel på hur den analytiska processen gått till.

4.6. Kvalitetsmått

Att tillämpa reliabilitet och validitet på en kvalitativ studie har ifrågasatts, då dessa begrepp förutsätter att det är möjligt att komma fram till en objektiv bild av den sociala verkligheten. Istället föreslås tillförlitlighet och äkthet som kriterier för att bedöma den kvalitativa studien (Bryman, 2011). Då vi inte anser att det går att urskilja en objektiv bild av den verklighet som vår studie speglar har vi valt att använda oss av dessa begrepp i vår bedömning.

Tillförlitlighet består av fyra delkriterier, *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och möjlighet att *styrka och konfirmera* (Bryman, 2011). *Pålitlighet* uppfyller vi delvis då vi har presenterat varje steg i vår studie, det finns en viss tveksamhet till om vi uppfyller alla delar av *tillförlitlighet*, då vi valt att göra en innehållsanalys av två bloggar (vilket kan jämföras med en elektronisk dagbok) har vi inte möjlighet att få respons från författarna om att vi tolkat dem och deras verklighet på rätt sätt (ibid.).

Det skall även tilläggas att de båda bloggarna är offentligt tillgängliga och därmed finns det fog för att reflektera över i vilket syfte de är skrivna. De båda mödrarna uttrycker själva att de har författat bloggarna i två syften, för det första för att genom skrivandet kunna bearbeta den händelse som de gått igenom och för det andra att kunna komma i kontakt med andra som befinner sig i en liknande situation och därigenom utbyta stöd. Bloggarna är alltså inte skrivna i forskningssyfte.

Den offentliga publiceringen av bloggarna kan vidare ge upphov till funderingar kring hur öppna och ärliga de tankar och känslor är som presenterats i bloggarna. I och med denna publicering så finns det en medvetenhet hos de båda mödrarna om att deras ord är tillgängliga och kommer att läsas av såväl familjemedlemmar, grannar, kollegor etc., vilket kan ha begränsat möjligheten för dem att uttrycka sina tankar och känslor helt öppet och ärligt. Vi har dock under studiens gång gjort bedömningen att materialet är tillförlitligt då de båda mödrarna står för sina åsikter trots det motstånd som de stött på i samband med kommentarer på bloggarna samt att de kommentarer som ifrågasätter mödrarnas tankar och värderingar har fått stå kvar, orörda.

Huruvida vår undersökning är *överförbar* i en annan kontextuell miljö är svår att ge ett ensidigt svar på, att göra en liknande studie kräver att det finns ett liknande material som är skrivet och publicerat på samma sätt, vilket vi fått uppfattningen om att vara begränsat. Vi måste

även väga in att det kan finnas begränsningar i andra kontexter för att publicera ett liknande material, det kan till exempel handla om begränsningar i tillgång och kunskap om elektroniska resurser samt kulturella möjligheter att öppet diskutera ämnet. Vi vill dock tro att vi uppfyller kravet om *trovärdighet* då vi utförligt presenterat vårt tillvägagångssätt samt att vi genom att redovisa de båda bloggarna i vår referenslista ger möjlighet till andra att studera det material som vi själva studerat med andra ögon (Bryman, 2011).

Vad gäller *äkthetskriteriet* hoppas och tror vi att vår studie kan medföra större förståelse för anhöriga till en våldsförbrytare, vad de kan tänkas gå igenom och utsättas för. Huruvida vår studie är representativ för hela gruppen “anhöriga till en våldsförbrytare” har vi delade tankar kring då vår undersökning endast utgår ifrån två bloggar. Å ena sidan tror vi att den i stora drag beskriver en situation som många anhöriga kan känna igen sig i, denna slutsats drar vi då kommentarer på bloggarna från människor som uppger sig befinna sig i en liknande situation uttrycker detta samt att den tidigare forskning som vi studerat tyder på det. Å andra sidan tror vi likt Condry (2007) påvisade genom sin studie att graden av igenkänningsfaktor för de anhöriga är beroende av flera andra faktorer, till exempel vilken typ av våldsbrott som den dömda gjort sig skyldig till samt vilken klasstillhörighet den anhörige har. Det bör därför poängteras att vi inte vidare undersökt dessa aspekter som till viss del verkar ha betydelse för hur man som anhörig påverkas.

Vi tror att vi presenterar en rättvis bild av materialet i och med att vi valt att presentera stora citat och därmed inte bara återgett tankar och känslor utan låtit dessa citat behålla sitt sammanhang, vilket ger mindre utrymme för feltolkningar av materialet. Detta hoppas vi skall ha bidragit till att studien uppfyller äkthetskriteriet.

4.7. Metoddiskussion

Vi valde att göra en kvalitativ studie då vi ansåg att detta var den metod som bäst skulle ge oss möjlighet att uppfylla vårt syfte. Vår intention var till en början att genomföra en intervjustudie med anhöriga till våldsförbrytare, men efter åtskilliga försök att få kontakt med respondenter genom att kontakta olika anhörigföreningar valde vi ett annat spår. Utifrån vår studies syfte och

tidsram så hade intervjuer varit metoden att föredra men då vi fick till oss att många anhöriga i denna situation ogärna talar om händelsen i rädsla för publicitet insåg vi att denna typ av undersökning kräver en längre tids arbete där det finns möjlighet att bygga upp en relation av förtroende och trygghet till de anhöriga, en tid som vi för denna studie saknade. Att vara påstridiga kändes inte etiskt försvarbart i relation till studiens omfattning därav valde vi istället att göra en kvalitativ innehållsanalys på personliga dokument (två bloggar) då vi ansåg att det var det sätt som då närmast kunde hjälpa oss att fullfölja vårt syfte.

Vår begränsning till två bloggar kan ifrågasätta studiens representativitet bland gruppen anhöriga, dessa två har dock gett ett omfattande material på flera hundra sidor som gjort det omöjligt att bredda studien ytterligare. Fördelen med en kvalitativ studie likt den vi genomfört är att det genererar ett större material som omfattar flera års skrivande. Detta bidrar till en breddad bild i och med att det finns möjlighet att studera de anhörigas upplevelser såväl i nära anslutning till händelsen som idag flera år senare, denna möjlighet hade vi inte fått i samband med en intervju. Ett intervjumaterial hade således gett oss en tillbakablick mer än den inblick vi nu har fått ta del av.

4.8. Arbetsfördelning

Då vi båda är som mest fokuserade och effektiva när vi arbetar enskilt har vi valt att dela upp det mesta av arbetet mellan oss. Vi har dock skrivit i ett gemensamt dokument så vi har hela tiden haft möjlighet att läsa vad den andra skrivit. Till en början fokuserade Caroline framförallt på det inledande kapitlet samt det kapitel som berör tidigare forskning medan Fanny fokuserade på det teoretiska avsnittet och den ursprungliga metoddelen. Då vi senare valde att förändra tillvägagångssättet i vår studie hade Caroline tid över och har därav författat det nuvarande metodavsnittet. Empirin, Resultat- och Analysdelen samt det avslutande kapitlet har vi bearbetat och författat med likvärdiga insatser.

Det skall tilläggas att vi båda varit involverade genom diskussioner, tankar och idéer i samtliga moment även om vi haft huvudansvaret för olika kapitel och författat olika mycket i de olika avsnitten.

5. Resultat och analys

Vårt empiriska material har mynnat ut i fyra huvudteman som kommer att presenteras integrerat med vår analys utifrån studiens tre frågeställningar:

- Hur ser stödet ut för den anhöriga i samband med det begångna brottet?
- Vilka nya roller får de anhöriga i samband med det begångna brottet och vad innebär dessa roller för den anhöriga?
- På vilket sätt påverkas de anhöriga av det begångna brottet?

Det första temat berör vår första forskningsfråga och handlar om *hur stödet ser ut för de anhöriga*, i detta tema diskuterar vi hur stödet för de anhöriga ser ut i samband med en händelse likt den som drabbat dem. I det andra temat om *roller* som berör vår andra forskningsfråga så diskuterar vi de nya roller som framträder för de anhöriga under två subteman, *rollen som mamma till en son på anstalt* och *att bemästra olika roller*. Därefter följer två teman som båda berör vår tredje forskningsfråga, det första temat är *straffet* som även de anhöriga tar del av på olika sätt, vilket kommer att presenteras under två subteman, *skamkänslor* och *medskyldighet*. Slutligen är det fjärde temat *förändrade livsvillkor* som berör hur de anhörigas livsvillkor påverkas i samband med det begångna brottet, vilket kommer att presenteras under de två subteman, *ohälsa* och *relationer*.

Vi kommer att ha ett socialkonstruktivistiskt perspektiv då vi analyserar vårt material och vi kommer vidare analysera det med hjälp ut av *stämplingsteori*, *rollteori*, *stigmatisering*, *skam* och *kristeori*.

Vi kommer nedan börja med att kort presentera de båda mödrar bakom de bloggar som ligger till grund för vår studie.

5.1. Presentation av författarna till bloggarna

Syftet med denna presentation av de båda mödrarna är inte att offentliggöra de båda kvinnorna, utan syftet är att läsaren skall få en bättre bild och förståelse över hur de båda mödrarnas och deras anhörigas livssituation ser ut.

Då vi inte personligen har träffat kvinnorna så vill vi poängtera att denna presentation inte är en bekräftad bild som de båda mödrarna givit oss, utan endast vår uppfattning och tolkning som bygger på den information som de själva valt att publicera.

M1 är i medelåldern, hon är flerbarnsmor och arbetande, hon har dock periodvis varit sjukskriven i samband med händelsen. Vid tiden före mordet levde hon tillsammans med sin sambo och sina yngsta döttrar. Hennes son begick under år 2009 ett mord och dömdes till 16 års fängelse, detta var första gången som M1 kom i kontakt med rättssystemet i egenskap av anhörig till en gärningsman. Idag har hon och sambon gått skilda vägar men hon bor kvar inom samma område med sina yngsta döttrar.

M2 är även hon i medelåldern och flerbarnsmor. Hon bor ensam med sin man då barnen är vuxna och inte längre bor hemma. År 2011 begick hennes son ett mord och dömdes slutligen till 14 års fängelse. Liksom M1 har även M2 i perioder varit sjukskriven och inte kunnat arbeta efter händelsen.

5.2. Om hur stödet ser ut för de anhöriga

I samband med att någon i vår närhet plötsligt avlider, råkar ut för en svår olycka, blir utsatt för ett allvarligt brott eller liknande finns det en gängse bild av hur polis tillsammans med präst eller liknande knackar på dörren för att meddela oss om vad som hänt. Dagarna efter följs möjligen av besök ifrån våra närmaste som beklagar sorgen och kommer med blommor. Vi erbjuds troligen även stöd ifrån såväl omgivning som samhället för att ta oss igenom det trauma vi hamnat i.

Men vad händer då din son häktas misstänkt för att ha mördat en annan människa? Knackar någon på din dörr och i så fall vem? Kommer någon och beklagar din sorg för sonen som inte är död men som riskerar ett livslångt fängelsestraff?

Under de första dagarna var det inte en enda människa i form av sitt arbete som tog kontakt med oss. Det fanns ingen krishantering, ingen från vare sig socialtjänst, sjukhus, kyrka eller polis som gav något råd eller stöd i det trauma vi befann oss i. Detta är något som förvånar mig idag och skrämmer mig. - **M2**

Likt citatet ovan visar fanns det en föreställd bild hos de båda mödrarna om hur myndigheter agerar i samband med en livsomvälvande händelse, likt den som drabbat dem. Det fanns en föreställning om att de som anhöriga och föräldrar skulle kontaktas av myndigheter i samband med att deras söner begärdes häktade, även då sönerna nått en vuxen ålder. Istället möttes de av journalister i jakt på information kring dådet och familjeförhållanden. De båda mödrarna möttes i viss mån även av hat från allmänheten och avståndstagande ifrån sina nära och bekanta.

Bilden som de anhöriga har av samhället kan förstås genom de föreställningar som de har kring *rollen* som myndighet (Payne, 2008). En roll som inbegriper föreställningar om hur myndigheter bör agera i samband med att någon i ens närhet häktas misstänkt för ett våldsbrott, en föreställning om att myndigheter finns till hands och erbjuder hjälp och stöd till de människor som befinner sig i kris oavsett uppkomsten av denna. Då denna föreställning visar sig vara felaktig drabbas mödrarna av en känsla av förtvivlan och ensamhet.

Mödrarna tvingas att ifrågasätta sina föreställningar, och i stora drag sin syn på samhället samt i viss mån även synen på sig själva. Detta framkommer tydligt i vårt material då de ger uttryck för funderingar kring vad det är som gör att de som föräldrar och anhöriga till en våldsförbrytare inte möts av samma förståelse och stöd som andra anhöriga. Detta var något som även anhöriga i Condrys (2007) studie gav uttryck för.

M1 berättar på sin blogg om hur hon själv fick ringa upp polisstationen för att få klarhet i vad som hänt efter att hon av en slump läst hot på Facebook som var riktade mot hennes son. Polisen uppgav vid detta tillfälle att de inte kunde lämna ut några uppgifter, senare fick hon motta beskedet om vad som hänt. Detta efter att hennes son, som vid tillfället satt häktad, gett sitt samtycke till det. När M1 väl fått motta beskedet om att hennes son satt häktad misstänkt för mord, var det ingen som på uppdrag av någon myndighet som kom och knackade på hennes dörr.

I och med gällande sekretesslagstiftningen har inte polis eller annan myndighet rätt att meddela anhöriga om vad som hänt om sonen som i detta fall inte gett sitt samtycke till det (SFS 2009:400). Denna lagstiftning skapar således ett hinder för myndigheter att kontakta de anhöriga när någon i dennes närhet exempelvis är häktad, förutsatt att den häktade nått en myndig ålder.

Kontakten med myndigheter visade sig genom vårt material vara fortsatt frånvarande efter att de anhöriga fått vetskap om vad som hänt. Den kontakt som varit mellan myndighet och mödrarna, har mödrarna själva fått ta. Vår studie visar således att inget stöd i form av samtal eller hjälp i hemmet har givits i samband med händelsen.

På min promenad i torsdags såg jag ingen ljusning alls och ringde även upp jouten för att få prata med någon, men sköterskan ignorerade mig och bad mig ringa upp femton minuter senare då jag kommit inomhus. Tänk om jag varit väldigt nere och funderade på att ta mitt liv, då var hon inte till mycket hjälp. Det var första gången jag ringde för att jag var så nere och jag tror inte att jag kommer ringa igen. Jag ringde förstås inte upp efter femton minuter. - M1

Citatet ovan beskriver en av flera situationer där mödrarna i vår studie upplevde ett bristande stöd från olika myndigheter, i detta fall rörde det sig om jouten. Det bristande bemötandet ifrån myndigheter kan förklaras genom bristande kunskap kring denna grupp av anhöriga och det stöd som de kan tänkas vara i behov av, det kan även handla om avsaknaden av resurser till att bemöta människor som befinner sig i kris.

Baserat på vårt studerade material framgår att de anhöriga till våldsförbrytare är en bortglömd alternativt bortprioriterad grupp av anhöriga. Vilket kan ha sin förklaring i att de inte ses som berörda av det begångna brottet, det kan också handla om att de som anhöriga till en våldsförbrytare inte accepteras som brottsoffer.

När ordet brottsoffer nämns så förs tankarna främst till offret och näst till offrets anhöriga, de anhöriga till våldsförbrytaren lämnas ofta därhän. Det kan förstås genom *claims making*, då ett fenomen inte är ett problem förrän de lyfts fram av en grupp människor. Enligt ett konstruktivistiskt synsätt skapas ett socialt problem först när det uppfattas som ett existerande problem som är skadligt och som kan åtgärdas med hjälp av samhällets insatser (Sahlin, 2002). Att de anhöriga till våldsförbrytare inte ses som brottsoffer kan därav förklaras av att de inte lyfts

fram som ett socialt existerande problem, anledningen till det kan dels förklaras genom att debatten om anhörigstöd är relativt färsk och att det idag är främst de anhöriga som praktiskt vårdar sina anhöriga som är berättigade detta stöd (Socialstyrelsen, 2013). Det stöd som anhöriga ger utöver denna form av anhörigstöd har således inte fått samma erkännande. Dels kan det förklaras genom att anhöriga till en våldsförbrytare inte ses som en accepterad grupp av anhöriga ur omgivningens ögon, då de i flera fall ses som medskyldiga och därigenom inte anses berättigade stöd, vilket vi kommer återkomma till senare.

5.3. Om de nya roller som den anhöriga tvingas att anta

I samband med att sönerna häktas för mord förändras de anhörigas liv drastiskt, likt M1 uttrycker finns det "ett före och ett efter" den dag i augusti 2009 då hennes son hade ihjäl en annan människa. Vi kan genom vårt material urskilja nya roller som mödrarna tvingas anta i samband med det begångna brottet. Från att ha varit "*mamma till en son*" blir de även "*mamma till en son på anstalt*" och från att ha varit "*mamma*" blir de plötsligt "*mamma till en mördare*". Vår studie har tydligt visat att dessa nya roller är påfrestande och tunga att bära, de påverkar inte bara mödrarna själva utan även deras omgivning, samtidigt som dessa roller kräver ständig anpassning.

5.3.1. Rollen som *mamma till en son på anstalt*

I samband med att sonen döms till ett långt fängelsestraff tvingas mödrarna att förhålla sig till att vara mamma till en son som sitter på anstalt. Denna roll innebär att de tvingas förhålla sig till nya ramar för hur kontakten dem emellan kommer att se ut under de kommande åren, de måste även förhålla sig till att sönerna numera är i större behov av deras hjälp och stöd vilket tydligt framkommer i vårt material.

Imorgon måste jag försöka orka åka in med fullmakten till banken och avsluta överföringar som går från min sons konto till hans sambos konto och även överföringen för hyresgästföreningen. Det tillkommer så mycket andra saker när sådant här händer och jag undrar vem som hjälper dem som inte har någon som bryr sig om dem? - **M1**

Jag har svårt att hitta en bra balans..antingen så är jag superengagerad i min son och allt som händer runt honom eller så orkar jag inte ens tänka på honom..vill fly in i normaliteten..hela tiden en balansgång mellan de båda. - **M2**

Vilket citaten ovan indikerar sker en förändring i mödrarnas liv, från att de varit en del av sina söners liv till att de i samband med händelsen blir i stort sett allt för dem. I och med det begångna brottet förlorar söner stora delar av sina relationer till övrig släkt och vänner, mödrarna blir därav de enda som söner kan förlita sig på till hundra procent. Detta är något mödrarna ständigt påminns om då söner dagligen kontaktar dem samtidigt som delar av familj och släkt öppet tar avstånd ifrån sonen.

Mödrarna tvingas att anpassa sig till livet som mamma till en son som sitter på anstalt under många år framöver, vilket i realiteten innebär att finnas till för sina söner genom daglig telefonkontakt, kontinuerligt brevskrivande och regelbundna besök på anstalten. Mödrarna utgör även ett praktiskt stöd då de ordnar saker för sina söner på “utsidan” samtidigt som de även håller vissa kontakter med myndigheter då denna möjlighet är begränsad för söner inne på anstalten. Det kan till exempel handla om kontakten med socialtjänsten som ansvarar för fosterhemsplaceringen av sonens barn. Ansvar för de praktiska saker som behöver tas om hand i samband med att någon i ens närhet blir häktad läggs automatiskt över på familjemedlemmarna och i detta fall mödrarna.

Vårt material visar således att det stöd som mödrarna utger är både praktiskt och känslomässigt, av detta kan vi dra paralleller till Whitakers (2008) studie som visat att de anhöriga utgör ett viktigt stöd utanför den allmänna synen på anhörigstöd, som handlar om att vårda och/eller stödja en sjuk anhörig, en äldre eller en person med en funktionsnedsättning.

Vår studie visar vidare att det stöd som mödrarna utgör bidrar till att de försummar sig själva och sina egna behov, vilket även framkom i tidigare studier. I Whitakers (2008) studie gav den så kallade “medlevaren” upp hela sitt övriga sociala liv för att kunna leva med sin partner på boendet medan de anhöriga i Ziegerts (2007) studie lade allt sitt fokus på den sjukes hälsa och undantryckte sin egen hälsa som därav försämrades.

5.3.2. Att bemästra olika roller

Från att mödrarna i vår studie varit mamma till att de även blir “mamma till en mördare”.

Genom publicering i såväl media som på sociala forum i samband med ett begånget mord blir såväl den misstänkta och dennes anhörigas identiteter kända, vilket medför att de anhöriga söks i iver av såväl journalister som av allmänheten.

I vårt material framkom att de båda mödrarna, likt beskrivet i citaten nedan, förställde sig själva i olika sammanhang, detta till exempel genom att undvika samtal rörande deras familj och ljuga om var de befunnit sig då de varit och hälsat på sonen på anstalten eller barnbarnen hos fosterfamiljen.

Självklart är det även jobbigt att behöva tuga om att han sitter på Kumla. Jag vet inte hur många små vita lögner jag drar till med när människor som inte står mig så nära frågar vad jag gjort på fastlandet. Att jag ska hälsa på sonen eller barnbarnen vet de ju oftast, men många tror att han bor i Småland och blir helt förvirrade när jag pratar om att jag varit än här och än där. Jag är ju lika förvirrad själv. Jag är också trött över att behöva förstå mig hela tiden. Det är ju inte den personen jag egentligen är och jag har ju ingen skuld i det som hänt. - **M1**

Kan ibland känna mig som om jag är schizofren, på jobbet är jag den receptionist jag själv vill mötas av när jag tar in på hotell, hemma är jag mamman som bakar, lagar mat och fixar och när jag är ensam undrar jag hur mitt framtida liv kommer att se ut.

Kommer det att se ut som det gör idag, eller kommer jag sitta och vara sur och bitter om tio år? - **M1**

Enligt den dramaturgiska rollteorin antar en människa en viss roll i ett visst sammanhang beroende av de sociala förväntningar som finns, vi kan således genom att styra vad vi förmedlar få andra att ändra uppfattning om oss själva (Payne, 2008). Genom att M1 agerar efter de förväntningar som inbegriper de olika rollerna som hon befinner sig i, så upprätthåller hon rollen

som “den perfekta receptionisten” och “den perfekta mamman”.

I samband med att M1:s son häktas tvingas hon som vi tidigare nämnt anta nya roller, en roll som mamma till en son på anstalt, en roll som mamma till en son som begått ett mord. Dessa nya roller stod helt i motsats till hennes bild och förväntningar av den perfekta mamman, den som lagar mat, bakar och fixar. De olika rollerna och förväntningarna på dem är svåra att upprätthålla och till viss del oförenliga, vilket skapar en inre rollkonflikt hos henne (ibid.). Genom vårt material har vi kunnat se hur de båda mödrarna försöker finnas till för alla i sin omgivning, genom att till exempel upprätthålla kontakten med sonen på anstalt och engagera sig i barnbarnens situation trots att de själva har svårt att orka och hinna med. Behovet för dem att göra det kan handla om att väga upp den ena rollen mot den andra, genom att de upprätthåller bilden av den perfekta mamman, trycker de undan den andra stigmatiserade rollen av att vara mamma till en mördare.

Behovet av att upprätthålla de olika rollerna kan skilja sig beroende av i vilken kontext den anhörige befinner sig i. Condry (2007) visade på att de anhöriga som befann sig i en socialt utsatt situation, i mening saknade arbete, var bosatta i förort där droger och kriminalitet var vanligt förekommande, var i betydligt mindre grad utsatt för stämpling och stigmatisering än de anhöriga som ansågs tillhöra medelklassen. Förklaringen till detta var att de anhöriga som befann sig i en kontext där kriminalitet var vanligt förekommande upplevde en större acceptans från sin omgivning, de behövde exempelvis inte skämmas inför grannen då deras barn blivit häktad eftersom grannen många gånger befann sig i en liknande situation. De möttes av ett stöd som de övriga anhöriga i studien saknade. Detta kan förstås genom att de människor som delar ett stigma är mer sympatiska mot varandra av den anledningen att det finns en förståelse dem emellan (Goffman, 2014). Att mödrarna i vår studie döljer “vem de är” i olika sociala sammanhang liksom citatet ovan visar kan således förstås genom att kriminalitet inte är vanligt förekommande i de kontexter som de befinner sig i och därav finns en mindre acceptans och ett mindre utrymme för dem att vara öppna med vem de är och det brott som deras söner gjort sig skyldiga till.

5.4. Om hur de anhöriga påverkas

5.4.1. Om straffet som även drabbar den anhörige

Något som varit genomgående i det materialet vi studerat är att gärningen som sönerna begått även straffar de anhöriga och framförallt mödrarna. Dels straffar mödrarna sig själva med skam- och skuldkänslor, samtidigt som de ur en del av allmänhetens ögon görs till medskyldiga.

Vi har därav valt att presentera resultatet från vår empiriska undersökning utifrån dessa två subteman, *skamkänslor* och *medskyldighet*.

5.4.1.1. Skamkänslor

I vårt material har orden skam och skuld kontinuerligt nämnts, vanligtvis inte i sammanhang av att våldsförbrytaren bär dem utan snarare den skam och skuld som de båda mödrarna uttrycker.

Hela det enorma blocket som man kallar skuld och skam, som ramlar ner över öronen på oss då det mest förbjudna händer. Det som bedövar och förlamar oss och hindrar oss från att kunna stå upprätta trots vetskapen om att vi faktiskt inte lärt våra barn att begå mord eller andra grova brott. – **M2**

I citatet ovan uttrycker M2 de känslor av skam och skuld som drabbat de anhöriga, en känsla som förlamar och tar över. Trots att mödrarna själva vet om att de inte lärt sina barn att exempelvis begå mord eller andra grova brott så uttrycker M2 att det inte går att bli av med skuld - och skamkänslorna.

Kommer ihåg när jag var med i tingsrätten då han hade blivit misshandlad av några killar och den enes mamma kom och var med där. Kommer ihåg att jag tittade på henne och tänkte att hon hade misslyckats radikalt med att uppfostra honom. Nu står jag inför ännu värre situation. Min son har faktiskt dödat någon, som dessutom stod honom nära. Det är något som jag kommer att få leva med hela livet. - **M1**

M1 beskriver i citatet ovan hur hon själv tänkte då hon närvarade vid en rättegång när hennes son som ung blivit misshandlad. M1 berättar hur hon tänkte att den andra mamman, vars son hade misshandlat hennes son, "radikalt" hade misslyckats med uppfostran av honom samtidigt som hon nu befinner sig i "ännu värre" situation då hennes egen son mördat en annan människa.

De båda citaten ovan visar dels hur mödrarna skuldbelägger sig själva men även hur mödrar skuldbeläggs av andra människor då deras vuxna barn begått ett våldsbrott. Ett sätt att förstå detta är utifrån symbolisk interaktionism, känslan av skam uppkommer då de båda mödrarna ser sig genom "den andres ögon" och denna bild inte speglar dem på ett fördelaktigt sätt (Johansson & Lalander, 2013). Det kan till exempel vara en bild av att ha misslyckats som förälder, som mamma.

Ett annat sätt att förstå de skam- och skuldkänslor som de anhöriga drabbas av är genom rollteori och synen på familjen. Enligt strukturfunktionalistisk rollteori har människor olika positioner i olika sociala sammanhang, olika roller som är förbundna med vissa förväntningar vilka kan vara individens egna eller omgivningens (Payne, 2008). I detta sammanhang kan det till exempel handla om förväntningarna på föräldrarollen och att man som förälder bär ansvaret för sitt barns uppfostran och att detta föräldraansvar till viss del även följs med in i barnets vuxna liv. Då sönerna begår brott, och därmed bryter normer drabbas föräldrarna av skam- och skuldkänslor för att ha misslyckats att uppfylla de förväntningarna som finns på föräldrarollen.

5.4.1.2 Medskyldighet

Att de anhöriga upplever att de blir straffade och i viss mån görs till "medskyldiga" för det brott som deras söner gjort sig skyldiga till är framträdande i vårt material. En del familjemedlemmar, släkt och vänner tar avstånd ifrån mödrarna samtidigt som de båda mödrarna skuldbeläggs av delar av allmänheten vilket framkommer av en del av de kommentarer som givits på bloggarna.

Jag har under de sista dagarna fått ett antal mail och kommentarer på bloggen som jag valt att kasta i papperskorgen eller inte publicerat. Det har alla varit kommentarer som menat att jag skall tvångssteriliseras för att min son är en belastning för samhället, att

min son är white trash eller att jag i största allmänhet är dum i huvudet och skriver en skitblogg.. – **M2**

Snacka om magstarkt! Inte nog med vad din son ställt till med, nu ska du även tjäna pengar på det också!!! Smart av dig att tjäna en extra hacka på att erbjuda dig att föreläsa om hur det är att vara anhörig till en mördare.... För en ringa summa får folk lyssna till hur du urskuldar dig och din son, fria från allt ansvar!!!! Vad blir nästa steg? En rundtur på alla ställen din son bott på innan han blev en mördare? - **En kommenter på M1:s blogg**

Citaten ovan visar det hat som de båda mödrarna utsätts för i samband med det brott som deras söner begått. Mödrarna blir gjorda till medskyldiga, M2 får exempelvis motta en kommentar om att hon bör tvångssteriliseras medan M1 får ta emot hat för att hon valt att föreläsa om hennes upplevelser av att vara anhörig till en våldsförbrytare och anklagas för att “urskulda sig och sin son”.

Ett annat sätt att förstå varför anhöriga och framförallt mödrar görs till medskyldiga är genom stämpling. Våldsförbrytaren stämplas som avvikare genom det brott som hen har begått medan mödrarna stämplas genom att de är förälder till en mördare (Ejrnæs & Kristiansen, 2002). I samband med att någon bryter mot vissa regler (normer) som sats upp i förhållande till en handling, så stämplas de av omgivningen som avvikare (ibid.). I vår studie kan vi utläsa att mödrarna stämplas som avvikare utifrån två punkter, å ena sidan genom att vara förälder till en son som begått ett mord och därav en avvikande handling, å andra sidan genom sitt agerande gentemot sönerna.

När någon begår ett våldsbrott finns det vissa oskrivna regler för hur vi bör agera i förhållande till våldsförbrytaren. Utifrån vad som framkommer genom de kommentarer som givits på de båda bloggarna förväntas vi människor förkasta handlingen som personen gjort sig skyldig till och i viss mån även förkasta personen bakom handlingen, för att inte själva klassas som avvikare och därigenom riskera stämpling. Detta har visat sig bli problematiskt då någon i ens närhet begår ett våldsbrott, mödrarna i vår studie har gett uttryck för ambivalenta känslor gentemot sönerna. Likt de båda mödrarna beskriver så tar de avstånd ifrån handlingen som deras

söner begått, samtidigt som de uttrycker att de älskar sina söner och ställer upp för dem oavsett vad som hänt. En del av de kommentarer som givits på de två bloggarna har indikerat att detta är något som provocerar. Genom att mödrarna öppet skriver om sin kärlek och oro för sina söner så bryter de mot de oskrivna regler som finns då någon gör sig skyldigt till ett våldsbrott. De förväntas i viss mån inte endast ta avstånd från handlingen utan även från sina söner.

Det var inte endast personer ur allmänheten som kommenterade på mödrarnas bloggar och beskyllde dem för att vara medskyldiga, utan även släktingar och familjemedlemmar till de båda mödrarna tog avstånd ifrån dem i samband med händelsen och straffade på så vis även mödrarna för en handling som deras söner gjort sig skyldiga till.

Har idag fått veta något som det inte var meningen att jag skulle få reda på. Blir så otroligt ledsen och besviken över andra människor och deras trångsynhet. Det finns tydligen vissa i min släkt som inte vill hålla kontakten med mig på grund av det brott min son gjort sig skyldig till. På det viset straffar de inte bara mig, utan även mina barn och barnbarn för något som jag är oskyldig till - **M1**

Ett sätt att förstå varför delar av den övriga familjen och släkten tar avstånd är genom stigmatisering, ett stigma kan likt tidigare nämnt föras vidare från en individ till en annan, men ett stigma kan även föras vidare i flera led (Goffman, 2004). Den individ som bär på stigmat, i första hand (i detta fall sonen) kan föra över denna stigmatisering till någon som står denna nära genom sociala band, stigmat förs då vidare i andra hand (i detta fall till mamman), därefter kan stigmat föras vidare i tredje hand, exempelvis ifrån mödrarna till övriga familjemedlemmar eller släktingar (ibid.). Av denna anledning väljer då individer att avbryta eller undvika kontakt med den individ som är stigmatiserad eller står denna individ nära för att på så sätt själva undvika att utsättas för stigmatisering, som kan innebära att man som närstående görs till medskyldig eller blir utestängd ifrån vissa sociala sammanhang (ibid.). Rädslan att bli utsatta för stigmatisering och då inte fullt ut bli socialt accepterade är så skrämmande för dessa människor att de således väljer att ta avstånd ifrån mannen som begått ett mord och mamman till honom.

5.4.2. Förändrade livsvillkor

Att någon i ens närhet häktas misstänkt för mord har likt vi tidigare nämnt visat sig vara en livsomvälvande händelse för de anhöriga. I samband med händelsen försämras de anhörigas hälsa drastiskt vilket såväl vår som tidigare studier uppmärksammat. Det rör sig dock ofta inte om en tillfällig försämring i samband med chocktillståndet som de anhöriga hamnar i, utan i många fall en försämring som består och leder till förändrade livsvillkor. Vi har valt att strukturera upp dessa förändringar efter de två subteman som representerar de förändrade livsvillkor som tydligast yttrade sig, *ohälsa* och *relationer*.

5.4.2.1. Ohälsa

Att hälsan hos de anhöriga påverkas var något av det som tydligast framkom genom vår studie. Såväl den fysiska som psykiska hälsan försämrades markant i samband med att sönerna häktades och dömdes. Den första tiden efter händelsen var sömnbristen påtaglig hos de båda mödrarna och mardrömmar var ett vanligt inslag i den sömn som gavs. Båda mödrarna blev periodvis sjukskrivna till följd av den psykiska ohälsan, en av dem drabbades till och med av posttraumatisk stress. Vi har även kunnat se att denna ohälsa inte upphört efter en period utan följt de båda mödrarna under flera års tid efter händelsen.

Jag har börjat drömma på nätterna igen..De ringer och berättar att han blivit ihjälslagen på anstalten..vaknar sjöblöt i svett.. Känns otroligt jobbigt att inte kunna lyfta luren och höra att han är okej, även om jag vet att inget hänt så tror jag att de flesta föräldrar vet hur jag menar.. Jag hoppas drömmarna försvinner med tiden. - M2

I citatet ovan ser vi exempel på de sömnbesvär som drabbat de båda kvinnorna, sömnbesvären vad dock inte de enda tecknen på försämrad hälsa som framgått genom vår studie. Händelsen har även visat sig medföra allvarlig psykisk ohälsa som till exempel yttrade sig genom depression, posttraumatisk stress och stundtals även självmordstankar.

Har när jag kört bil tänkt att det skulle vara enkelt att bara köra ut på vägrenen och ut i skogen och få allt överstökad. Men jag har mina två små barn som hindrar mig. Tanken på att inte finnas till för dem när de behöver mig skrämmer. - **M1**

Att såväl den fysiska som psykiska hälsan försämras markant är något som framkom tydligt även genom tidigare forskning. Hanrahan och Sturges (2011) studie visade till exempel att hela två tredjedelar av mödrarna drabbades av stressrelaterade sjukdomar, likt högt blodtryck och hjärtproblem medan flera uppgav symptom på depression och hade självmordstankar.

Den drastiskt försämrade hälsan som uppkommer i samband med händelsen kan förklaras genom att de upplever en traumatisk kris, vilken enligt Cullberg (2006) kan uppkomma då en individ utsätts för plötsliga och oväntade yttre påfrestningar. Det psykiska kristillståndet som drabbar dem i samband med sönernas begångna brott blir ett hot mot mödrarnas psykiska och fysiska hälsa, mot deras identitet och mot deras tillfredsställelse i vardagen (ibid.). Individer som befinner sig i en traumatisk kris upplever olika grader av självförkastelse, detta kan tendera till ett mer eller mindre självdestruktivt beteende (ibid.).

Den höga ångestnivån som infinner sig i vad Cullberg kallar för den akuta krisen medför ofta dålig sömn, störd dygnsrytm och dåliga matvanor vilket tydligt framkommer hos båda mödrarnas ur vårt material.

När en individ kommer in i vad Cullberg anser vara krisens sista fas, nyorienteringsfasen, så är händelsen bearbetad och påverkar inte längre individen på samma vis. Individen har på nytt byggt upp sin självkänsla och nya intressen och relationer har ofta kommit. Denna fas nås först när individen har försonats med det som skett (Payne, 2008) En extremt dålig krishantering kan för individen medföra allvarliga svårigheter, exempelvis att individen blir självmordsbenägen (ibid.). Den posttraumatisk stress och de självmordstankar som framförallt drabbar den ena modern (M1) kan således bero på en mindre fungerande eller avsaknad av krishantering i samband med händelsen. Det framkommer tydligare i vårt material att denna moder även mer generellt har en mer utbredd försämrad hälsa som håller i under flera års tid, då hon oftare och under en längre tidsperiod ifrågasätter sig själv, det hon går igenom och sitt liv. En kommentar som givits på hennes blogg är att "hon ältar" det som skett, en förklaring till detta kan således

vara att det stöd som denna modern var i behov av för att kunna gå vidare och ta sig igenom krisens alla faser uteblev.

Hur vi människor tolkar våra egna roller har en stor betydelse för hur vi hanterar förändringar (Payne, 2008). Den ohälsa som drabbar de båda mödrarna kan utöver kristeori förstås genom de svårigheter att leva upp till de egna förväntningarna på rollen mamma, rollen som farmor, rollen som partner etc. Trots detta kämpar de båda mödrarna för att uppfylla alla dessa förväntningar vilket bygger på deras ohälsa, då de inte ger sig själva utrymme till att endast sörja och läka.

5.4.2.2. Relationer

Genom vår studie kan vi se att mödrarnas olika relationer har förändras efter händelsen. Det handlar till exempel om relationer till övrig familj och släkt, vänskaps- och kärleksrelationer men också relationen mellan modern och sonen. En del relationer har förändrats eller upphört helt medan andra kvarstår. Att relationer förändras över tid behöver inte vara något underligt i sig, utan en naturlig del av livet, men de förändringar som vi har kunnat se, har på något sätt koppling till den händelse som drabbat dem.

Det känns som ett misslyckande, men det är upp till min sambo att bestämma hur vi ska ha det. Jag orkar inte längre låtsas som om vi har det bra, när jag helst av allt skulle vilja ha en kram som visar på att han stöder mig vilken väg jag än väljer att gå. Jag vet att det är min son som har gjort det här hemska brottet, men var ska jag finna stöd och tröst någonstans om inte ens min sambo ser det behovet. Jag kan också känna ilska över min sambo för att han inte orkar med det liv han fått tillsammans med mig. - **M1**

I citatet ovan berättar den ena mamman om relationen mellan henne och hennes sambo som har förändras. Strax efter händelsen diskuterade de om huruvida de skulle gå skilda vägar eller ej, men det dröjde cirka ett och ett halvt år innan de beslöt sig för att separera. M1 beskriver att hon av sambon inte får den tröst och det stöd som hon är i stort behov av, hon känner inte att hon heller får den praktiska hjälp med barnen och hushållet som hon behöver. Sambon har även vid

ett tillfälle uttryckt att han inte vet om han skulle våga sova om hennes son skulle komma och sova över hos dem i samband med sin frigivning.

Relationen mellan mödrarna och sönerna blir även den problematisk i samband med det begångna brottet. Deras känslor gentemot sönerna blir ambivalenta och emellanåt svåra att hantera.

Jag kan ibland uppleva att jag blir väldigt arg på min son. Ibland då han ringer så orkar jag knappt prata med honom. Jag måste för hans skull försöka att inte visa min ilska, men det känns svårt. Han har ställt till så mycket i och med det här. - **M1**

Att relationerna för den anhöriga förändras i samband med att någon i dennes närhet blir dömd för ett våldsbrott var något som även Hanrahan och Sturges (2011) kunde se i sin studie. Flertalet av mödrarna i denna studie uppgav att de upplevde ett mycket litet stöd eller att stödet var helt obefintligt. I Condrys (2007) studie berättar flertalet av respondenterna att det var många vänner som slutade att höra av sig och uttryckligen sa upp kontakten med de anhöriga.

Teoretiskt kan detta förstås genom stigmatisering och rollteori likt vi i tidigare avsnitt nämnt. Anhöriga till mödrarna är rädda att i tredje hand drabbas av stigmatiseringen som mödrarna bär på (Goffman, 2014) likaså kan mödrarnas relation ändras eller upphöra när de nu fått en ny roll, rollen som mamma till en mördare (Payne, 2008). Att relationerna för de anhöriga mödrarna påverkats kan även förstås genom de svårigheter som finns i att gå igenom ett trauma tillsammans med någon utan något yttre stöd. Vid en traumatisk kris upplever individen en stark känsla av att ha blivit övergiven (Cullberg, 2006), får då inte den traumatiserade personen det stöd från omgivningen som hen behöver så förändras eller upphör relationerna med de anhöriga.

5.5. Slutsatser

Genom vår studie har vi haft för avsikt att besvara frågorna, *hur stödet ser ut för de anhöriga till våldsförbrytaren, vilka nya roller de anhöriga får och vad dessa roller innebär för dem, samt på vilket sätt de anhöriga påverkas av det begångna brottet.*

När en person döms till en längre tids fängelse efter att ha begått ett våldsbrott vänds livet upp och ner, inte endast för våldsförbrytaren själv utan även för dennes anhöriga liksom vår studie belyst. För de anhöriga innebär dådet en livsomvälvande händelse som påverkar dem under flera år framöver och som med stor sannolikhet kommer fortsätta att påverka dem livet ut.

I samband med händelsen blir de anhöriga mycket utsatta, då de inte får något vidare stöd varken ifrån samhället eller från omgivningen samtidigt som de jagas av journalister och utsätts för hat ifrån delar av allmänheten. Det bristande stödet kan förklaras genom en bristande kunskap om dessa anhöriga men det kan även handla om att rätten till anhörigstöd är en relativt ny diskussion som än inte kommit att beröra denna grupp av anhöriga. Trots det bristande stödet ifrån samhället och omgivningen kan vi utifrån vårt studerade material dra slutsatserna att de båda mödrarna utger ett ofantligt stöd till sina söner såväl under rättsprocessen som under anstaltsvistelsen, samtidigt som de kämpar för att hålla ihop det egna livet på utsidan.

Att vara anhörig då någon döms för ett våldsbrott innebär även att de anhöriga tvingas att anta nya roller. Mödrarna i vår studie är exempelvis inte längre bara mödrar utan nu är de även "mamma till en son på anstalt" och än svårare att förhålla sig till, "mamma till en mördare". Dessa nya roller innebär att de inte längre kan vara den de tidigare varit, utan de måste ständigt anpassa sig utefter det sammanhang som de befinner sig i. Mödrarna förställer sig och undviker samtal rörande sin familjesituation, för att på så sätt undvika att dömas utav människor de möter. Behovet av denna anpassning kan förstås genom rollteori och mödrarnas svårigheter att leva upp till sina egna och omgivningens förväntningar. De nya rollerna innebär också att de anhöriga tvingas att anpassa sig till ett nytt sammanhang för en lång tid framöver, nämligen Kriminalvården, med dess lagar och riktlinjer.

Att hälsan hos de anhöriga försämras är något av det som tydligast framkommer i vår studie, depression och självmordstankar blir ett vanligt förekommande inslag i deras vardag. Denna ohälsa kan förklaras genom den traumatiska kris som de drabbas av i samband med

händelsen. Relationerna runtomkring den anhörige har även förändrats, ofta i negativ bemärkelse genom att de försvagas eller helt upphör, vilket kan förstås genom den stigmatisering som drabbar mödrarna efter att deras söner har begått mord. Denna stigmatisering bidrar till att omgivningen drar sig undan mödrarna för att minimera risken för att själva utsättas för den.

Sammanfattningsvis visar vår studie att anhöriga till en våldsförbrytare i hög grad påverkas av det begångna brottet. Livet förändras drastiskt, samtidigt som mödrarnas söner är i stort behov av deras dagliga stöd så kräver livet omkring dem deras ständiga anpassning. I allt detta kaos skall livet gå vidare, de måste orka fortsätta leva och inte bara finnas till för sönerna på anstalten. De skall orka vara mödrar till sina andra barn, de skall vara farmor, de skall vara anställd samt alla andra roller som livet kräver.

6. Avslutande diskussion

Vår studie väcker många känslor men också många funderingar. Vad är det som ligger till grund för allt det hat som riktas mot de anhöriga när någon i dennes närhet begår ett våldsbrott och varför lämnas dessa anhöriga därhän när de befinner sig mitt i en traumatisk kris, i dagens svenska samhälle?

Genom vår studie och våra sökningar runt denna har vi fått anledning att tro att vårt uppsatsämne inte är ett utbrett forskningsområde, varken nationellt eller internationellt, detta är något som förvånar oss med tanke på hur illa dessa anhöriga många gånger far. Förutom den moraliska aspekt om att vi som samhälle bör erbjuda stöd och finnas till hands då någon drabbas av en traumatisk kris så anser vi att det även finns en stor samhällsnytta i att utge anhörigstöd till de anhöriga.

Likt vår studie visar så utgör de anhöriga ett ofantligt stöd för den dömda våldsförbrytaren, vilket möjliggör en bra anstaltsvistelse och därav även ger bättre förutsättningar inför en kommande frigivning och återanpassning i samhället. Det finns således en samhällsvinning i att utge stöd till de anhöriga så att de orkar upprätthålla den stödjande funktionen gentemot våldsförbrytaren. Ytterligare en aspekt av samhällsvinningen berör den

ohälsa som drabbar de anhöriga, depressioner, långa sjukskrivningar och posttraumatisk stress är några av uttrycken för den ohälsa som drabbar dem. Ur en samhällsekonomisk synvinkel bidrar dessa hälsotillstånd till stora kostnader för vård, behandling och sjukbidrag som möjligtvis hade kunnat undvikas genom att de anhöriga erbjöds professionellt stöd redan i samband med häktningen. Detta stöd skulle till exempel kunna vara i form av en person som skulle agera stödjande igenom rättsprocessen och sköta den första kontakten med myndigheter, advokat etc. som den anhörige har svårt att göra i det chocktillstånd som de befinner sig i. En annan form av stöd skulle kunna vara stöd i hemmet i form av en boendestödjare (eller liknande) som kan hjälpa till med de praktiska sakerna som de anhöriga inte klarar av i samband med chocken som drabbar dem. Vi anser att de anhöriga även bör erbjudas stöd i form av samtal och terapi, detta erbjudande bör dessutom ges under upprepade tillfällen och inte bara i samband med själva händelsen eftersom den anhöriga vid detta tillfälle befinner sig i chock.

Genom vår studie har vi kunnat urskilja flera andra intressanta ämnen för ny forskning, genusperspektivet är ett sådant ämne. I vår sökning kring vårt valda forskningsämne har vi i betydande majoritet stött på kvinnor som anhöriga inom såväl tidigare forskning som inom annan litteratur, därav ställer vi oss frågan vart männen är någonstans? Hur hanterar männen att någon i deras närhet begått ett våldsbrott och vart söker de stöd någonstans? Vidare är det också av intresse att undersöka hur det kommer sig att mödrarna tar på sig de nya rollerna i samband med händelsen och varför de i viss mån blir belagda med skuld av omgivningen för ett brott som de själva inte begått.

Slutligen vill vi återigen poängtera att anhöriga till våldsförbrytare är en väldigt åsidosatt grupp som tidigare studier har visat fara mycket illa. Vi hoppas att vi genom att belysa detta ämne i vår studie bidrar till att skapa ett intresse hos läsaren att forska vidare i ämnet och belysa denna bortglömda grupp av anhöriga.

7. Referenser

- Becker, H-S. (2006). *Utanför: avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv.
- Björkhagen Thuresson, A. (2009). *Mor i fängelse-mödrar och barn berättar: En analys av ungdomars resiliensprocess*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, 2009:1.
- Brottsförebyggande rådet (2015). "Brott och statistik" (elektronisk), *Brottsförebyggande rådets officiella hemsida* <<http://www.bra.se/>> (2015-04-18).
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Condry, R. (2007). *Families shamed- the consequences of crime for relatives of serious offenders*. London: Routledge.
- Cullberg, J. (2006). *Kris och utveckling*. Stockholm: Natur och kultur.
- Ejrnæs, M. & Kristiansen, S. (2002). "Perspektiv på sociala problem i USA och Skandinavien". I Anna Meeuwisse & Hans Swärd, (red.): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Engdahl, O. (2011). "Hur fungerar social kontroll? Kriminologiska och socialpsykologiska perspektiv". I Bengt Larsson & Oskar Engdahl, (red.): *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering*. Malmö: Liber.
- Flores, J., Littorin, J. & Lagerwall, K. (2015). "Två dödade och flera skadade efter skottlossning på restaurang" (elektronisk), *Dagens Nyheter* <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/tva-dodade-och-flera-skadade-efter-skottlossning-pa-restaurang/>> (2015-04-04).

- Goffman, E. (2014). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Hanrahan, K. & Sturges, J. (2011). "The Effects of Children's Criminality on Mothers of Offenders". *Journal of Family Issues*, 32, 8, 985 –1006.
- "HSFR" (2015). "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning" (elektronisk), *Codex, regler och riktlinjer för forskning* <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2015-03-06).
- Hsieh, H-F. & Shannon, S-E. (2005). "Three Approaches to Qualitative Content Analysis". *Qualitative health research*, 15, 9, 1277-1288.
- Johansson, T. & Lalander, P. (2013). *Vardagslivets socialpsykologi*. Stockholm: Liber.
- Kriminalvården (2015). "Sekretess och personuppgifter" (elektronisk), *Kriminalvårdens officiella hemsida* <<http://www.kriminalvarden.se/>> (2015-04-12).
- Larsson, B. & Backman, C. (2011). "Vad är social kontroll? Samhällsteoretiska perspektiv". I Bengt Larsson & Oskar Engdahl, (red.): *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering*. Malmö: Liber.
- Larsson, M. (2015). "Piloten var otrogen med flygvärdinna" (elektronisk), *Expressen* <<http://www.expressen.se/nyheter/piloten-var-otrogen--med-flygvardinna/>> (2015-04-04).
- Månsson, S-A. (2002). "Interaktionistiska perspektiv på studiet av sociala problem – processer, karriärer och vändpunkter". I Anna Meeuwisse & Hans Swärd, (red.): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.

- Norrlandsmamman (2011-2015). (elektronisk), <<http://norrlandsmamman.blogg.se/>> (2015-03-09).
- Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.
- Sahlin, I. (2002). "Sociala problem som verklighetskonstruktioner". I Anna Meeuwisse & Hans Swärd, (red.): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Sannamamma (2009-2015). (elektronisk), <<http://sannamamma.blogg.se/>> (2015-02-20).
- Scheff, T-J. & Starrin, B. (2002). "Skam och sociala band – om social underordning och utdragna konflikter". I Anna Meeuwisse & Hans Swärd, (red.): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Socialdepartementet.
- SFS 2009:40. *Offentlighets och sekretesslagen*. Justitiedepartementet L6.
- Socialstyrelsen (2012). "Brottsoffer och deras närstående: socialstyrelsens ansvar för att ge stöd och hjälp" (elektronisk), *Socialstyrelsens officiella hemsida* <<http://www.socialstyrelsen.se/lists/artikelkatalog/attachments/18648/2012-3-22.pdf>> (2015-03-04).
- Socialstyrelsen (2013). "Stöd till anhöriga-vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10§ socialtjänstlagen" (elektronisk), *Socialstyrelsens officiella hemsida* <<http://www.socialstyrelsen.se/stodtillanhoriga>> (2015-02-25).

- Starrin, B. (1994). "Om distinktionen kvalitativ-kvantitativ i social forskning". I Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson. (red): *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, K., Johansson, E., & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.
- Whitaker, A. (2008). "Anhörigskap och anhörigstöd i särskilt boende". *Fokus på anhöriga, Socialstyrelsen*, 7.
- Ziegert, K. (2007). "Livet i skuggan av dialys -beskrivning av anhörigas vardag". *Socialmedicinsk Tidskrift*, 84, 3, 239-246.

8. Bilagor

8.1. Bilaga 1 - Frågeguide

Inledande frågor

- ❖ Vilken relation har den anhörige till gärningsmannen?
- ❖ Hur lång tid har gått efter gärningen?

Livet innan den begångna gärningen

- ❖ Hur såg livet ut för den anhörige innan gärningen?
- ❖ Hur såg relationen ut mellan anhörig och gärningsman innan det begångna brottet?

Livet under den första tiden efter händelsen

- ❖ Hur fick den anhörige reda på det begångna brottet?
- ❖ Hur upplevde den anhörige det tillfälle då den fick vetskap om gärningen?
- ❖ Vad skedde under de följande dagarna efter att den anhörige fått beskedet?
- ❖ Vad blev reaktionerna bland den anhörigas vänner och bekanta?
- ❖ Har den anhörige blivit utsatt för trakasserier eller liknande på grund av händelsen?
- ❖ Har den anhörige varit i kontakt med myndigheter i samband med händelsen? I så fall hur har den kontakten sett ut?
- ❖ Hur har stödet ifrån samhället (polis, kriminalvård, sjukvård, socialtjänst) sett ut i stort i samband med händelsen?

Livet idag

- ❖ Hur ser livet ut idag för den anhörige i jämförelse med innan det begångna brottet?
- ❖ Hur är relationen mellan den anhörige och den dömda idag?
- ❖ Har några av den anhörigas andra relationer förändrats under denna tid efter gärningen, t.ex. med vänner, släktingar eller andra bekanta?